

Fenomenet ”Jugebua” – en uformell møteplass for menn

**Betydningen av å ha et sted for samhandling med andre
i livets ulike faser**

Privat foto

HØGSKOLEN I VESTFOLD

Master i helsefremmende arbeid

Berit Kjønås

Juni 2009

Sammendrag

Denne masterstudien tar utgangspunkt i nærmiljøet som setting for helsefremmende arbeid. Uformelle møteplasser i nærmiljøet har vært i endring etter som infrastrukturen mange steder har endret seg. Det er ikke lenger så vanlig å treffe folk på posthuset, i banken eller butikken på hjørnet. Det er derfor viktig å ta vare på de stedene som finnes, for eksempel Jugebua, som er vaktbua i en båthavn. Studier av slike steder kan bidra med viktige brikker for å forstå hva som i dagliglivet fyller deltakernes sosiale behov for fellesskap og trivsel. Denne studien forsøker gjennom intervju og feltarbeid å finne hvilken betydning Jugebua har som sosial møteplass for mennene som bruker den, og om dette har betydning for følelsen av bedre helse og trivsel.

Studiens problemstillingen lyder: ” Hva betyr Jugebua som uformell møteplass for de menn som bruker den, og fremmer samhandlingen deltakernes helse?”.

Underspørsmålene er relatert deres livssituasjon og at det er mannsdominert. Funnene, og diskusjon av funnene skal kaste lys over om det virkelig har betydning for helsen å ha en slik møteplass å samhandle på. Det vil også spørres om det har betydning at det kun er menn som bruker Jugebua til sosialt samvær.

Deltakerne i både observasjonene og intervjuene har gitt uttrykk for at de ikke kunne tenke seg et nærmiljø uten Jugebua. De er i ulike faser i livet, og har ulike behov når det gjelder sosialt samvær med andre menn, men fellesskapet de har her sier de er viktig for dem. Noen av mennene er også opptatt av om det er riktig at Jugebua skal være forbeholdt menn. Denne møteplassen har også vist seg å være særlig viktig for de som har vært gjennom store omveltninger i livet, og kan derved være et verdifullt supplement i behovet for uformelle støttesystem.

Nøkkelord: Nærmiljø, uformell møteplass, menn, helsefremmende arbeid, sosialt nettverk, setting, trivsel, det gode liv.

Summary

This master study is based on the local community as setting for health promotion. Informal meeting in the local environment has been changing as the infrastructure in many places has changed. It is no longer so common to meet people in the post office, bank or shop on the corner. It is therefore important to take care of the places that still are, for example Jugebua, which is the guardhouse in a harbor. Study of such sites can help us to understand what the participants in these places need to do in the community to feel well-being. This study attempts through interviews and field work to determine the impact Jugebua have as a social meeting place for men who use it, and whether this has significance for the feeling of better health and well-being.

The study's research question reads: "What does Jugebua mean as an informal meeting place for the men who use it, and promotes interaction participants' health?".

The further questions are related to their situation and that it is dominated by men. Findings, and discussion of the findings will shed light on whether it really has significance for the health to have such a meeting place to interact on. It will also ask whether it has meaning that it is only men who use Jugebua to social gatherings.

Participants in both observations and interviews have expressed that they could not think of a local environment without Jugebua. They are in different phases in life, and has different needs when it comes to social gatherings with other men, but the community they have here, they says are important to them. Some of the men are also concerned about whether it is correct that Jugebua should be reserved for men. This arena has also proven to be particularly important for those who have been through a major upheaval in life, and can thus be a valuable supplement in the need for informal support.

Keywords: Community, informal meeting, men, health promotion, social network setting, well-being, the good life.

Innholdsfortegnelse

<u>SAMMENDRAG.....</u>	<u>1</u>
<u>SUMMARY.....</u>	<u>2</u>
<u>INNHALDSFORTEGNELSE.....</u>	<u>3</u>
<u>FORORD.....</u>	<u>5</u>
<u>1. STUDIENS MÅL; BAKGRUNN; PROBLEMSTILLING OG SETTING.....</u>	<u>6</u>
1.1 Innledning.....	6
1.2 Bakgrunn for valget.....	6
1.3 Problemstilling.....	8
1.4 Settingen.....	10
1.4.1 Lokalisering.....	10
1.4.2 Historikk.....	10
1.4.3 Skiftordningen.....	11
1.4.4 Deltakerne.....	11
1.5 Disposisjon over oppgaven.....	12
<u>2. TEORETISKE PERSPEKTIV.....</u>	<u>13</u>
2.1 Begreper i oppgaven.....	13
2.1.1 Nærmiljø.....	13
2.1.2 Setting for helsefremmende arbeid.....	14
2.1.3 ”Det gode liv” og helse.....	14
2.1.4 Sosiale nettverk.....	15
2.1.5 Styrken i svake bånd.....	16
2.1.6 Nettverk som sosial kapital.....	17
2.1.7 Kjønnforskjell.....	18
2.2 Teori.....	18
2.2.1 Stemplingsteori.....	18
2.2.2. Symbolsk interaksjonisme.....	18
2.2.3 Rammer og roller.....	19
<u>3. METODE OG FORSKNINGSDSIGN.....</u>	<u>20</u>
3.1 Forskningsdesign.....	20
3.1.1 Om casestudier.....	20
3.1.2 Beskrivende og utforskende design.....	21

3.2 Forskningsmetoder	21
3.2.1 Om deltakende observasjon.....	22
3.2.2 Det kvalitative intervjuet.....	24
3.3 Utvelgelse til intervjuene	25
3.3.1 Spredning i utvalget.....	25
3.4 Gjennomføring av intervjuene	26
3.5 Transkribering og analyse	27
3.5.1 Hvordan materialet er analysert.....	27
3.6 Etske betraktninger	28
4. FUNN I STUDIEN	30
4.1 Hva fant jeg?	30
4.2 Samværet i Jugebua	30
4.2.1 "En god start på dagen".....	30
4.2.2 Dagens temaer.....	31
4.2.3 Historier fra før i tiden.....	33
4.2.4 Deltakelse i Jugebua.....	34
4.2.5 Til og fra røykerommet.....	34
4.3 Om å ta vare på hverandre	35
4.4 Å ha et fellesskap når egen verden endres	37
4.5 Menneskes arena	38
5. DRØFTING	40
5.1 Samværets betydning for mennene	40
5.1.1 Mangfoldig samvær.....	42
5.2 Jugebua som helsefremmende setting	44
5.2.1 Det gode liv.....	45
5.2.2 Støtte ved omveltninger i livet.....	46
5.3 Mannsdominert eller kvinnemjukt?	47
6. AVSLUTNING	49
7. LITTERATURLISTE	50

Vedlegg: 2

15981 ord

Forord

Så har jeg endelig kommet til denne reisens mål, og jeg kan puste ut etter en til tider strabasiøs ferd. Mye har skjedd underveis, og mye har jeg lært, som er både nyttig og spennende å ta med seg videre i yrkeslivet. Temaet mitt for masteroppgaven har sitt utspring i mange observasjoner over flere år, og det var spennende å få muligheten til å studere noe i nærmiljøet. Det må være et av de beste stedene å tenke helsefremmende arbeid.

Det er mange som skal takkes, aller først vil jeg rette en stor takk til alle mennene i Jugebua, som lot meg få komme inn og se hvordan de hadde det sammen. Uten dem hadde denne studien vært umulig.

Jeg vil også få takke veilederen min, stipendiat Janne Solberg, som dro meg videre når jeg sto fast, og ga meg mange og konstruktive tilbakemeldinger.

Alle dere lærere skal ha en stor takk for at dere er så dyktige til å formidle det dere brenner for videre til oss studenter! Det har vært utrolig mange gode forelesninger på Bakkenteigen.

Også de ansatte på biblioteket på Bakkenteigen fortjener ros for den måten de legger til rette, ved å skaffe bøker og utstyr, så alt går mye enklere.

En særskilt takk til mine gode venner Sonja og Erik, som velvillig har lest, rettet og kommet med innspill underveis! Uten dere hadde jeg ikke blitt ferdig til tiden.

Det samme gjelder min fantastiske mann Rolf, som i tillegg til å ha introdusert meg i miljøet rundt Jugebua, også har måttet holde ut med frustrasjoner og irritasjoner over ting som ikke ble som de skulle, og som så dro meg videre. Tusen takk, nå kan vi snart ta sommerferie.

1. Studiens mål, setting, bakgrunn og problemstilling.

1.1 Innledning

Målet med studien er å finne ut om menn oppfatter sitt samvær med hverandre på uformelle møteplasser så verdifullt at vi kan si det har en helsefremmende effekt.

Jeg har valgt i min studie å fokusere på voksne menn og deres bruk av sosiale arenaer i nærmiljøet, fordi jeg mener det er viktig å undersøke nærmere hvilken betydning menns uformelle møteplasser har på dem som bruker dem, og om det gir grunn til å anta en helsemessig gevinst i form av økt livskvalitet til de som benytter tilbudet der det er.

Studien er gjennomført som en settingsetnografi hvor både deltakende observasjon og intervjuer inngår. Tema og problemstilling er utformet på forhånd. Spørsmålene i intervjuguiden er nokså åpne, men til en viss grad styrt. Utvalget er ikke så stort og alt er hentet fra en setting. Analyse av de enkeltstående tilfellene kan gi ny innsikt i et fenomen, og i den sammenheng de befinner seg i (Thagaard, 2002:118). Mennene fortalte om seg selv i intervjuene, og de snakket også om seg og sine liv under observasjonene mine. Beretningene er basert på deres fortolkning av virkeligheten, og det må det tas hensyn til senere, i analysen, at det er mennenes subjektive verden.

Innledningsvis vil jeg si noe om bakgrunnen for valget av problemstilling, problemstillingens ordlyd og hvilke underspørsmål jeg ønsker svar på, og så fortelle om den settingen som er valgt ut og hvorfor den er avgrenset som den er.

1.2 Bakgrunn for valget

Da jeg skulle velge tema for oppgaven, og søke opp tidligere litteratur, fant jeg lite om det aktuelle emnet. Det er skrevet og forsket på betydningen av å ha uformelle møteplasser i nærmiljøet, blant annet har Marianne Gullestad (1979, 1985), Live Fyrand (1992) og Per Morten Schiefloe (1985, 2007) bidratt med forskning her i Norge. På mer generelt plan finnes det en del skrevet om uformelle møteplasser innen plan- og byutvikling. Når det gjelder søk spesifikt på menns møteplasser, finnes det få relevante treff.

Jeg fant få artikler rettet mot menn og uorganiserte aktiviteter utenom arbeid, ei heller noe om organiserte aktiviteter utenom idrett. Så vidt jeg har klart å bedømme, er mye av forskningen på menn basert på deres samhandling med kvinner og barn, samt opp mot arbeidslivet, og ikke så mye angående samvær mellom menn på vennskaplig basis. Det er skrevet noe om vennskap mellom menn, både historisk og opp til i dag, basert på forskning av Anthony Giddens (1996) samt filosofen Helge Svare (2004).

Når det gjelder forskning på feltet i utlandet, har jeg heller ikke funnet noe stoff om uformelle møteplasser. Jeg fant bare en artikkel om hvordan eldre mennesker bruker empowerment for å fremme helse hos seg selv, andre og nærmiljøet (Walsh, Kieran og Eamon O`Shea, 2007). Det finnes også forskning på fysisk og mental helse blant befolkningen i ulike settinger i for eksempel Canada¹, men jeg har ikke funnet noe som omhandler akkurat mitt valg av tema. Det synes derfor enda mer interessant å begi seg ut for å se nærmere på nettopp menns uformelle møteplasser i nærmiljøet, og hva som skjer der, og om det har helsefremmende faktorer i seg.

Uformelle møteplasser slik vi kjente dem før, har i stor grad forsvunnet. Det var butikken på hjørnet, banken eller posthuset. Hjort (1994) skriver at rasjonalisering og effektivisering har medført nedleggelse av slike tidligere servicesteder, og at det har hatt negative følger, kanskje særlig for eldre og uføre. Det har medført at de blir mer isolerte hjemme, hvis de ikke har noen møteplasser å gå til. Det er mange av deltakerne i Jugebua² som er uføretrygdede, og de har behov for steder å treffe andre. Også nedleggelse av arbeidsplasser har hatt en negativ konsekvens for mange. I den bydelen Jugebua ligger i, forsvant svært mange industriarbeidsplasser på få år, med de konsekvensene det medførte for de berørte. Mange av de som mistet jobben sin, mistet også nesten hele det sosiale nettverket. Også dette blir utdypet i funnene i studien min. Når da også nærmiljøet opplever at postkontor, bank og de gamle butikkene forsvinner, kan det være interessant å undersøke om andre uformelle møteplassene vil være viktige.

Hvis man ser dette i et større perspektiv, kan det se ut som om dagens mennesker har større tilgang til flere arenaer enn før. Dette er på grunn av bedre transportmuligheter og en bedre utbygd kommunikasjonsteknologi, men det forutsetter at man har muligheten og midlene til å

¹ Mer informasjon tilgjengelig fra: <http://www.chps.ualberta.ca/paph.cfm>

² Jugebua er den setting jeg har valgt, og er nærmere forklart i avsnitt 1.4

benytte dem (Bø og Schiefloe, 2007:95). Tilgangen varierer, og noen blir i større grad enn andre bundet til nærmiljøet når de skal samhandle med andre og danne seg nettverk. Det gjelder i stor grad hjemmeværende av ulike slag, som blant annet eldre, arbeidsløse og mennesker med dårlig økonomi (ibid:96). For disse kan det som kan kalles *Gemeinschaft-kvaliteter* være viktig, altså det Ferdinand Tönnies beskriver som nærhet, involvering, omtanke og medmenneskelighet (ibid:30). Begrepet blir nærmere utdypet i kapittel 2.

Idealet Tönnies har beskrevet er bygget på at folk flest har en forestilling om at de har det best når de lever tett på hverandre i små og oversiktlige fellesskap, der de er trygge og tar vare på hverandre, og gjør mye sammen. Jeg har ikke funnet forskning som gir empirisk grunnlag for å hevde at det for eksempel er bedre å bo på landet enn i byen (ibid:96). Det å være i nærmiljøet er ikke nok til å oppnå trivsel og samhandling, man må ha noe felles for at det skal være naturlig å bygge opp en nettverksrelasjon.

1.3 Problemstilling

Å se på nærmiljøet som setting for helsefremmende arbeid, er et viktig utgangspunkt for å se nærmere på hva som skal til for å oppleve ”det gode liv”. Det er også viktig å se på hva endringer i livet og det forholdet mennene har seg i mellom, kan gjøre for helsen deres. Med helse tenker jeg her ikke på helse som fravær av sykdom, men hva som fører til ”det gode liv”, slik for eksempel Antonovsky mener med Quality of Life (2000). For noen betyr samværet i Jugebua kanskje mer enn for andre, og det er også en av tingene jeg vil forsøke å finne svar på.

Ordlyden i problemstillingen er som følger:

Hva betyr Jugebua som uformell møteplass for de menn som bruker den, og fremmer samhandlingen deltakernes helse?

I tillegg kommer forskningsspørsmål:

- Har Jugebuas betydning som sosial arena sammenheng med deltakernes livssituasjon?
- På hvilken måte kan samhandling i Jugebua sies å være kjønnet, og er dette en helsefremmende kjønnet?

Studien har helsefremmende arbeid som bakgrunn, og har tatt utgangspunkt i en bestemt setting. Hvis vi legger Ottawa-charteret til grunn for læringsmålene, så ble den som kjent utformet ved WHO's første internasjonale konferanse om helsefremmende arbeid i Ottawa Canada 1986. Dette charteret laget et skille hva angår innholdet i hva helse egentlig er (Boutilier, Cleverly, Labonte, 2000:252). Ottawa-charteret hadde fem prioriterte innsatsområder; å bygge helsefremmende politikk, kreere støttende miljø for helse, styrke handlingsmuligheter angående helse, utvikle personlige ferdigheter og reorientere helsetjenesten.

Sundsvall-konferansen, som ble holdt i Sundsvall, Sverige i 1991, var den tredje konferansen i helsefremmende arbeid. Her var hovedvekten blant annet lagt på viktigheten av å ha støttende miljøer for å fremme helse. Støttende miljøer refererer både til fysiske og sosiale aspekter. De danner rammene i lokale settinger; hvor mennesker lever, arbeider, leker og bor. Miljøet i og rundt Jugebua har eksistert i mange år, og kan være en av disse rammene.

Helsefremmende arbeid er ikke noe gammelt fenomen, som vi ser av ovenstående. Tidligere var det bare sykdomsforebyggende arbeid som ble anvendt, med en ovenfra og ned strategi. Kunnskap ble spredd fra sentralt hold og nedover i de rette kanalene. Men går vi videre i tid, er det helsefremmende strategier, de går nedenfra og opp, som vil være gunstige å benytte for å fremme livskvalitet og velvære, "det gode liv"(Hauge, 2003:19) Han sier at dette er et dualistisk forhold mellom individuelt ansvar og samfunnsansvar, som flere har forsøkt å lage teorier rundt for å forstå hvordan mennesker handler i dette spenningsfeltet. Det er også utviklet "tredjeposisjoner" innen helsefremmende arbeid, sier han videre, og at "*innen dette perspektivet spiller begrepet utvikling en sentral rolle, herunder utvikling av ferdigheter, kunnskaper og ressurser for både enkeltmennesker, grupper og samfunn. Både individer og samfunn, men aller mest sosiale fellesskap, bidrar til slik utvikling av helse som positiv ressurs.*"(ibid.2003:20).

Denne studien er et bidrag til denne delen av helsefremmende arbeid, det at sosiale fellesskap kan bidra til utvikling av helse som en positiv ressurs.

1.4 Settingen

1.4.1 Lokalisering

Vi befinner oss på Østlandet i en bykommune med i overkant av 40000 innbyggere. Selve byen ligger ved sjøen, og det finnes flere uformelle møteplasser, mer eller mindre tilgjengelige for allmennheten. Fordi jeg måtte finne en måte å avgrense innsamling av materiale på, undersøkte jeg først litt om hvor menn samlet seg. Ved å bevege meg mye rundt i nærmiljøet, samt spørre kjente, fant jeg ut at de mest brukte stedene hvor jeg kunne få tilgang, var ved noen av kaféene rundt om i byen, og i vaktbuene i båthavner rundt om. Jeg valgte tidlig bort kafébordene. Disse bordene ble brukt av relativt små grupper på fem til seks menn, og for meg ble det unaturlig å ”smelte inn” i gruppen. Når det dreier seg om vaktbuer, finnes det minst tre innenfor en radius på tre kilometer, og jeg har valgt ut den av de som jeg oppfattet det som det er mest aktivitet i, og den det er flest yrkesaktive som bruker. Det finnes mange kallenavn på disse vaktbuene, og denne er en av de som kalles Jugebua.

1.4.2 Historikk

Det har eksistert ”jugebu” på området i veldig mange år, den første av dem var ei lita brakke, trang og røykfyllt, og med mange personligheter på innsiden. Det var i all hovedsak pensjonister som brukte denne. Disse regjerte i havna, og ”bestemte” hvem som fikk komme inn i bua, og kom en inn måtte han sitte nærmest døra, etter å ha avlagt full familiehistorie, så ”gamlekara” visste hvem de hadde å gjøre med. Dette er noe av historikken til bruken av området, og de mennene som da brukte bua var gamle fiskere, og var, i følge flere av mine informanter, opphavet til navnet Jugebua. I kapittel fire vil noe av dette bli utdypet ved sitater fra respondentene i intervjuene.

Den nåværende Jugebua ble bygget i 1996, og ble tilholdssted for mange flere enn i den gamle, selv om den nye ikke er stor den heller, ca 15 m². For ett år siden tok foreningen konsekvensen av at røykeloven måtte gjelde dem også, og bygde en innglasset veranda til de som røykte. De som benytter stedet regelmessig, har i utgangspunktet faste sitteplasser rundt bordet, men etter at bua fikk ”røykerommet” på 7 m², har det vært litt mer uorden i rekkene fordi de som sitter ”ute” også gjerne vil beholde plassen sin inne. Det er en fast rundsitterbenk

med plass til ni - ti mann, samt noen løse stoler. I tillegg har de sitteplasser til ca seks mann i røykerommet, og til like mange ute på verandaen som brukes når det er varmt nok.

1.4.3 Skiftordningen

Bua er som tidligere nevnt ikke stor, så det er ikke plass til mer enn maksimalt ti-tolv stykker av gangen. Derfor har de delt opp dagen i tre møtetidspunkt, det er morgenskiftet fra åtte til ti, middagskiftet fra elleve til tolv og ettermiddagskiftet fra fem til seks. Det er ofte ulike brukere på hver samling, men ingen ting i veien for å møte opp på alle, eller andre enn til vanlig. Det er flere som har nøkkel, og kan komme og gå til alle døgnetstider om de ønsker det. Kriteriene for å få utdelt nøkkel er at man bruker Jugebua jevnlig. I sommerhalvåret brukes den også som base for de som har nattevakt i havna. Dette går på rundgang blant medlemmene i båtforeningen.

1.4.4 Deltakerne

Jugebua er underlagt den båtforeningen som driver denne kommunale havna, og det er ingen krav til verken medlemskap eller at man har båt. De aller fleste som bruker stedet, er interessert i båtliv og i sjøen, uten at alle disponerer en båt.

Gruppen menn som bruker Jugebua regelmessig, er ca 30, disse fordeler seg noenlunde likt mellom uføretrygdede, alderspensjonister og yrkesaktive. I tillegg er det de som kommer innom mer sporadisk, da særlig i sommerhalvåret. De som bruker Jugebua hele året, er fra ca 50 år til eldstemann som er rundt 85 år, og det er disse som er med i min studie, da den foregikk på vinteren. De av de faste deltakerne som er yrkesaktive, er i yrker som gir dem den friheten det er å kunne ”stikke av” fra jobben i perioder; som for eksempel de som driver eget firma eller har uregelmessig arbeidstid. De yrkesaktive er i hovedsak på morgenskiftet. Så er det mennene som er uføretrygdede. De finner man på alle tre skiftene, mange kommer om morgenen for en god start på dagen. Alderspensjonistene er hovedsakelig til stede på formiddagsskiftet.

1.5 Disposisjon over oppgaven

I kapittel 2 presenteres de teoretiske perspektivene og avklaring av begreper brukt i studien. Kapittel 3 vil inneholde metode og forskningsdesign og etiske betraktninger. I kapittel 4 vil jeg presentere funnene jeg har gjort, og kapittel 5 vil inneholde drøfting av de funnene som ble presentert i kapittel 4. Kapittel 6 har et sammendrag av oppgaven.

2. Teoretiske perspektiv

2.1 Begreper i oppgaven

I dette kapittelet definerer jeg noen av begrepene som brukes i oppgaven og som har med helse og helsefremming å gjøre, som: Nærmiljø, livskvalitet, sosialt nettverk og sosial kapital. Det er også et avsnitt om symbolsk interaksjonisme og stempingsteori.

2.1.1 Nærmiljø

Nærmiljøbegrepet ble definert i norsk politikk første gang i Stortingsmelding nr 16: *Bedre nærmiljøer* utgitt i 1979/80 (Rønningen, 2003:64) og omfatter både sosiale og fysiske forhold, hvordan menneskene samhandler seg imellom og i forhold til de fysiske omgivelsene. Mer utfyllende beskrives det som: ” *Det fysiske nærmiljøet er området for dagligliv, bebyggelse, veier, naturområder og anlegg for tjenester og fellesaktiviteter som skole, kirke, nærbutikk, lekeplasser mv. innen gangavstand fra boligen. Noen steder omfatter nærmiljøet også arbeidsplassen. Nærmiljøet er også kontakten mellom mennesker innenfor dette området – lekekamerater og naboer. Nærmiljøet skapes blant annet ved beboernes samvær og fellesskap gjennom fritidsaktiviteter og foreningsvirksomhet, ved utveksling av tjenester og ved uformell prat på veien, i butikken og på postkontoret*” (ibid:64-65).

Dette er altså både et sosialt og et fysisk begrep som skal dekke alt fra samtaler mennesker i mellom til fysiske steder.

Nærmiljø som begrep er lite brukt i internasjonal litteratur, men det er nært beslektet med ”Community” eller lokalsamfunn. Begrepet dukket opp tidlig på 70-tallet, og angir et område mindre enn lokalsamfunnet. Det hele stammer tilbake fra slutten av 18-hundretallet hvor Ferdinand Tönnies brukte *Gemeinschaft* (community) på det gamle rurale bygdesamfunnet basert på tette, sosiale nettverk, og *Gesellschaft* (society) på det urbane bylivet der de sosiale nettverkene er løse og instrumentelle. Det var tendenser til å idyllisere det rurale fremfor det urbane (Rønningen 2003:55, Bø og Schiefloe, 2007:31). Disse to betegnelsene må ses på som rene ytterpunkter i en dimensjon, for i det virkelige liv er det selvfølgelig ikke snakk om enten - eller, men grader innenfor denne dimensjonen. Når det kommer til stykket, er ikke samfunnet delt opp i svart eller hvitt, og det kan ikke forstås som enkle eller kompliserte, by

eller land, men ” i hvilken grad beboerne får tilfredsstilt sine grunnleggende psykiske, sosiale og kulturelle behov” (Rønningen, 2003:57).

2.1.2 Setting for helsefremmende arbeid

I helsefremmende arbeid er settingene der ting skjer, og der kunnskap og verdigrunnlag omgjøres til praktisk samarbeid (Hem, 2007, internt notat, HVE)¹, og dette er noe av det læringsmålene beskriver som arbeid i og mellom settinger. Settingstilmærmingen avgrenses av konteksten for det helsefremmende arbeidet, her nærmiljø, den vektlegger identifisering av mangler og muligheter i sammenhenger der mennesker samhandler, og tydeliggjør koplinger og innsats mellom nivåer som gruppe og individ, organisasjoner og samfunn (Hauge, 2006, internt notat, HVE)²

Begrepet *setting* kan brukes for å beskrive situasjoner der mennesker, to eller flere, møtes og samhandler. Det beskriver også et sted hvor deltakerne er medvirkende *i bestemte aktiviteter og har bestemte roller i bestemte tidsintervaller* (Rønningen, 2003:57). Settingsetnografien er et godt hjelpemiddel, som sier noe om hvem settingen består av, hva de gjør her, hvorfor de gjør det de gjør, hvordan de gjør det og hvorfor de gjør det på den måten de gjør. I tillegg sier den noe om rammevilkårene, historikk med hvordan det var før, og sammenlikner med hva de gjør andre steder (Hem, 2008, internt notat, HVE)³.

Min studie er noen svar på hva mennene i Jugebua gjør, hvordan de gjør det og hvilken betydning det har for dem.

2.1.3 ”Det gode liv” og helse

”Det gode liv” er et uttrykk som på mange måter kan erstatte ordet livskvalitet. I min studie var det uttrykket mennene brukte når de snakket om nettopp livskvalitet.

Mennesker har behov, og disse søker man å tilfredsstille på ulike måter. Av disse behovene er noen grunnleggende, og målet for alle er å søke livskvalitet (Bø og Schiefloe, 2007:99). Bø og Schiefloe tar opp at Maslows behovspyramide er en måte å rangere de grunnleggende behovene våre, og sier at de nederste trinnene i pyramiden må være tilfredsstilt før neste trinns behov oppfylles. I denne sammenheng legger de vekt på de sosiale behovene.

Mennesker trenger å bli sosialisert, og å få en sosial og kulturell kompetanse for å lære å

¹ Notat utdelt ved forelesning i VET, 06.09.07

² Notat utdelt ved forelesning i SETT, 20.09.06

³ Notat utdelt ved forelesning i forskningsmetoder, 23.04.08

mestre livets påkjenninger og utfordringer, og det å være forankret i et sosialt nettverk er avgjørende for å føle livskvalitet (ibid.:99).

Livskvalitet koplet til helse gir også noen utfordringer for tolkningen. Arntzen og Hauger (2003:194-195) sier man kan lage et grovt skille mellom tre måter å forstå helse på, nemlig sykdom/død, funksjon og velbefinnende, og disse kan forstås som nivåer på en skala som viser helsereelatert livskvalitet. Men livskvalitet og helse henger også sammen med trivsel, som noen velger å kalle "det gode liv", slik mennene i Jugebua gjør, og det behøver ikke å bety et perfekt, sykdomsfritt liv (Fugelli og Ingstad, 2001; 121:3602).

Det er også viktig å understreke at livskvalitet knytter seg til personens opplevelser, ikke samfunnets (Næss, 2001). Livskvaliteten er også viktig i forhold til psykisk helse, og i den forbindelse kan det knyttes til ensomhet, og det å være alene. Det er ikke likhetstegn mellom det, men ufrivillig ensomhet kan knyttes til psykisk helse (Bø og Schiefloe, 2007:102). Jeg mener livskvalitet er viktig i forhold til helsefremmende setting, og når mennene selv ikke brukte ordet direkte, men snakket om "det gode liv" og trivsel, velger jeg å vektlegge betydningen av det samlet.

2.1.4 Sosiale nettverk og lokale støttesystemer

Det sosiale samspillet mellom mennesker på ulike arenaer kan vi også kalle sosial interaksjon. Disse interaksjonene foregår personens nettverk. Trond Thuen skriver i sin artikkel "To perspektiver på studiet av lokale samfunn" om den konkrete samhandlingen mellom to mennesker (1997), og om betydningen av nære relasjoner og tette nettverk, og med særlig vekt på hvor slike nettverk er lokalisert. Når slike nettverk er lokalisert i nærmiljøet, og hvis det ikke er for hyppig utskifting av de som bor der, vil det kunne skapes sosiale identiteter med forankring til stedet, fordi menneskene her kan vedlikeholde sine samhandlingsrelasjoner (ibid.:275). Thuen skriver at torget i småbyer ikke bare er parkeringsplass, men også møtested for folk som utveksler gjensidig informasjon, altså *slår av en prat* med kjente.

Marianne Gullestad kom også til den konklusjon etter å ha intervjuet mange i Bergen på 70-tallet (1979:66). Der er kaiene mye brukt til sosialt samvær, og for å *slå av en prat*. Hun har også laget en studie hvor sosiale nettverk er basert på vennskapsbånd, der hun gjorde feltarbeid over to år på en ung kvinne og hennes omgangskrets (1984). Her hadde kvinnene satt av faste tider til uformelle besøk, og Gullestad tar opp hva dette nettverket betyr for dem.

Sosiale relasjoner spiller en rolle sammen med blant annet personlighetsfaktor, levekår og påkjenninger i livet når det gjelder livskvalitet, helse og sykdom. Det er, i følge Bø og Schiefloe, påvist åpenbare sammenhenger mellom sosial integrasjon, lokalmiljøkvaliteter og økonomi på den ene siden, og stress, selvrespekt og livsstil på den andre (2007:106). Å ha tilhørighet og fortrolige venner er viktig for livskvalitet, helse og mestring.

Mye tidligere forskning har hatt sammenhenger mellom helse og livskvalitet, og den enkeltes støttesystem som utgangspunkt for forskningen. Resultatene har vist at hvis man er forankret i et støttende nettverk, så gir det direkte helsegevinst i form av bedre selvbilde, identitet og mestring (Bø og Schiefloe, 2007:196). Men også spørsmålet om kvaliteter i nærmiljøet fremmer eller hemmer mental helse og livskvalitet, har vært tatt opp (ibid:198). Det som har virket avgjørende for om det oppleves positivt, er blant annet fellesskapsopplevelse og samspill, samt at miljøet har en slags *Gemeinschaft-kvalitet*.

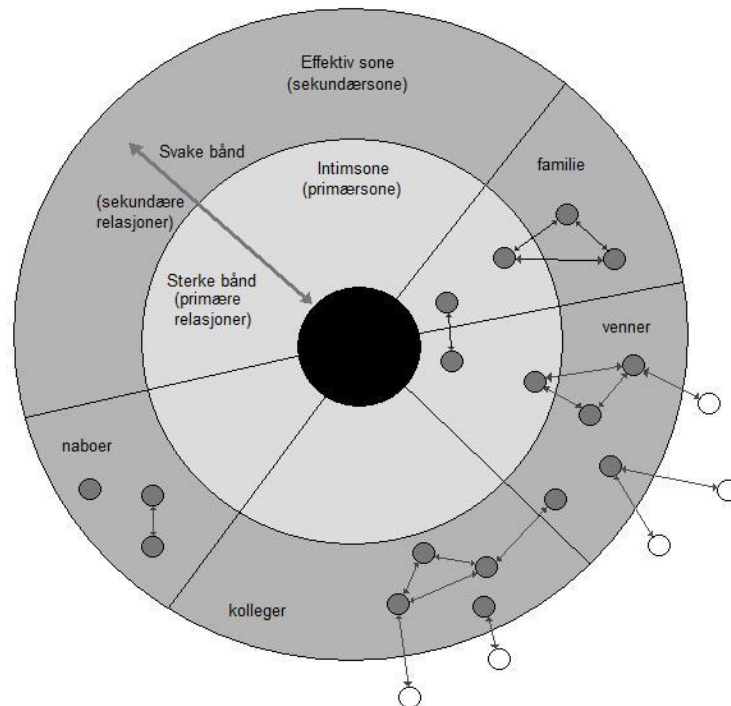
2.1.5 Styrken i svake bånd

Det er ulike grader av styrke på de båndene som knyttes mellom mennesker, alt etter hvor nære relasjonene er. I mange teorier om nettverk og deres betydning antar man at relasjonene mellom deltakerne i ett nettverk er forholdsvis sterke, men sterke relasjoner krever tid og engasjement, og derfor er det begrenset hvor mange man kan ha (Schiefloe,1985:143).

I 1973 introduserte Mark Granovetter de to begrepene *sterke og svake bånd*, dette er en samlebetegnelse for styrken i en relasjon. Han definerte disse på denne måten: ”...*Styrken i et bånd er en (sannsynligvis lineær) kombinasjon av mengden tid, emosjonell intensitet, intimitet (mht. gjensidige betroelser) og den gjensidige tjenesteutvekslingen som karakteriserer båndet*” (Fra Bø og Schiefloe, 2007:43)

Her viser Granovetter til tre viktige forhold; først at personlige relasjoner er sammensatte fenomener som gjelder både interaksjon og opplevelser, deretter at relasjonsstyrken er en kontinuerlig dimensjon hvor styrken avhenger av hva de yter overfor hverandre og verdien av det, og sist, men ikke minst at relasjonen ikke er et statisk fenomen der styrken er gitt en gang for alle (ibid:43). Granovetter introduserte uttrykket ”The Strength of Weak Ties” i 1973, hvor han resonerer med at to personer knyttet til hverandre med sterke bånd, etter all sannsynlighet vil ha sammenfallende relasjoner til andre, men at disse ikke nødvendigvis er sterke. Svake bånd er viktige for enkeltindivider, sier han, fordi de vil kunne komme med

opplysninger man ikke får tilgang til gjennom sine sterke bånd (Bø og Schiefloe, 2007:186). Det vil være av interesse å undersøke om Jugebua er en arena der mennene har relasjoner man vil si er sterke eller svake bånd, eller om observasjonsperioden blir for kort til det, siden man kan finne utvikling over tid.

Figur 1. Individnettverk (Bø og Schiefloe, 2007:45)

2.1.6 Nettverk som sosial kapital

Habermas sier man oppnår sosial integrasjon og etablerer solidariske relasjoner ved å koordinere handlinger ved hjelp av forståelsesorientert kommunikasjon (Eriksen og Weigård, 1999:121). Denne sosiale prosessen inkluderer alle de former for samhandling i hverdagslivet som trenger normer som forteller oss hva som er greit eller ikke greit å gjøre, men den må også skape en sosial identitet som gir opplevelse av samhørighet i samfunnet (ibid:122).

Tilknytning til sosiale felleskap og båndene en får til andre mennesker blir sett på som en forutsetning for å utvikle seg til et sosialt vesen, og gjennom sosial interaksjon utvikler vi *sosial kapital* (Rønningen, 2003:60). Sosial kapital er et uttrykk for en ressurs, det er: *”Egenskaper ved sosialt liv, nettverk, normer og tillit som setter deltakerne i stand til å handle mer effektivt for å løse felles oppgaver”* (ibid:60).

I min studie vil jeg i den forbindelse komme inn på hva deltakerne i Jugebua i fellesskap bidrar med for å øke sin sosiale kapital.

2.1.7 Kjønnforskjell

Det finnes forskjell mellom kjønnene når det gjelder hvilke nettverk man har, ikke så mye størrelsen av nettverk, men type nettverk. Menn er mer orientert mot det tekniske og instrumentelle når de velger sine nettverk, og ikke så slekts- og ”nær”orientert som kvinner kan være (Bø og Schiefloe, 2007:107). I mine funn i studien kommer jeg litt inn på dette, og hva noen av mennene mente om det.

2.2 Teori

2.2.1 Stemplingsteori

Sosiologisk stempingsteori som den ble beskrevet av Becker i 1997 (Skatvedt; 2009:68), beskriver hvordan folk kan bli avvikere i samhandlingsprosesser med viktige andre. Denne teorien ble opprinnelig kalt for *Labelling theory*, og den fokuserte da på hvordan avvik kunne forstås i forhold til samfunnets definering av bestemte adferdsformer (Hviid Jacobsen, 2002:117). Men Skatvedt (2009:68) bestemte seg for å benytte denne teorien med positivt fortegn i stedet, idet hun hevder at hvis folk kan stemples som avvikere, så bør de også kunne stemples som normale i en annen prosess. Stempingstenkning har også hos noen vært oppfattet mer positivt enn den måten Becker brukte den på, blant annet Av C. H. Cooley i 1967, som beskrev hvordan man ble sosialisert gjennom å speile oss i andres blikk; ”The reflected or looking-glass self” (ibid:67). Jeg kommer innom denne teorien i drøftingen, da i hovedsak slik Skatvedt ser den.

2.2.2 Symbolsk interaksjonisme

Min studie som er bygget opp rundt en case, kan ses i lys av den symbolske interaksjonismen. Denne type tilnærming er karakteristisk i studier av samhandling mellom mennesker, den er prosessorientert og forsøker å forstå den symbolske meningen handlinger og begivenheter har for de personene det gjelder (Thagaard, 2003:34). Begrepet *symbolsk interaksjonisme* ble benyttet av den amerikanske sosiologen Herbert Blumer, et perspektiv som studerer

samhandling via symboler, samt at det blant annet viser hvordan menneskenes personlighet og identitet formes gjennom samhandlinger (Hviid Jacobsen 2002:47). Georg H. Mead var grunnleggeren av den symbolske interaksjonismen (ibid.:47). Mead var filosofen som introduserte begrepet *den generaliserte andre* som en modell for å forklare normregulert adferd (Eriksen og Weigård, 1999:80; Bråten,1989:105). Den beskriver de forventninger man har til andre om hva innholdet i ulike roller er, og hvordan de må stemme overens med andres syn på rollen.

Sosiologen Goffman blir satt i sammenheng med den symbolske interaksjonismen, men han er ikke udelt enig i utsagnet. Goffman er, i noens øyne, en av de som representerer hverdags sosiologi på en god måte, og studerer kortvarige møter mellom mennesker på mikronivå. Det er de små detaljene som teller, når han skal beskrive hva folk gjør når de er sammen (Skatvedt, 2009:73, Hviid Jacobsen, 2002).

2.2.3 Rammer og roller

Album (1996: 204) bruker begrepet *ramme* som en felles forståelse av hva som foregår mellom deltakerne i en gruppe, og finner svar på hvilken ramme det gjelder ved å stille spørsmål som: ”Hva er det som foregår her nå?” Rammebegrepet Album bruker, har han hentet fra Goffman (1992:198) hvor han skriver at deltakerne tar i bruk metoder for å sørge for at alt går riktig for seg, og unngå konflikter. De som trives sammen, er sammen i gruppene.

- En ramme kan defineres som en felles forståelse av hva som foregår mellom deltagerne i et samvær.
- En ramme definerer hva som skal være i noen menneskers oppmerksomhet, det som gir samværet deres mening.

Metakommunikasjon er der hvor deltagerne gir hverandre meldinger og forhandler om definisjon av situasjonen, dvs en situasjonsbeskrivelse. Innenfor situasjonen har vi rammer som også kan beskrives som roller. Album (1996: 211) hevder at roller er paralleller til rammer, men at rolleanalyse kan få frem mer variasjon, fordi man kan ha flere roller innenfor samme ramme. Dette forutsetter at man bruker rollebegrepet videre enn vi vanligvis gjør.

Jeg kommer til å benytte noe av disse begrepene i drøftingen, fordi under observasjonene mine opplevde jeg at mennene i Jugebua blant annet vekslet mellom flere samtaleemner, og det interessante var *måten* de gjorde det på.

3. Metode og forskningsdesign

I dette kapitlet beskrives de ulike metodene som er valgt, datainnsamlingen og hvordan de er tenkt analysert. Det vil også inneholde etiske betraktninger med refleksjon omkring egen rolle som forsker.

3.1 Forskningsdesign

Forskningsdesignet er forskerens overordnede plan på hvordan hun/han skal finne hvilke metoder som egner seg til de undersøkelser som skal utføres. Det er problemstillingen som bestemmer valg av design.

3.1.1 Om casestudier

Denne oppgaven blir en casestudie som omhandler en gruppe mennesker (Jacobsen, 2005:98). Min studie retter seg i hovedsak mot Jugebua og deltakerne her. Casestudier er kjennetegnet ved at man retter undersøkelsene mot få enheter for å få mye informasjon (ibid:47). I følge Fangen (2003:34) er case anvendelig når man har en liten gruppe, og en eller flere hypoteser man ønsker å finne svar på.

Jacobsen (2005:90) påpeker at mange mener det er uklart hva en *case* egentlig er, og siterer hva S. S. Andersen har definerte det som i 1997:

- ”Betegnelsen case kommer av det latinske casus og understreker betydningen av det enkelte tilfelle. [...] Terminologien vektlegger derfor at det dreier seg om ett eller noen få tilfeller som gjøres til gjenstand for inngående studier. Enten fordi det bare finnes kun en eller noen få, eller fordi det bare er en eller noen få caser som er tilgjengelige for forskeren. [...] Ofte er idealet å gå i dybden på en case og presentere en helhetlig analyse som står på egne bein. Undersøkelsesenheten ses som et komplekst hele, der mange underenheter og deres forhold til hverandre pensles ut”.

Det finnes flere utvelgelser man kan gjøre *innenfor* det enkelte case, som tid og rom, eller kontekst (Hammersley og Atkinson, 1996:74-75, Jacobsen, 2005:85). Tidsdimensjonen er ofte undervurdert, men kan være viktig i sosial samhandling. I min oppgave tok jeg hensyn til det

under observasjonsperiodene, for å få best mulig data samlet inn. Selv om det er folk i Jugebua til nesten alle døgnets tider, har de hovedsakelig etablert faste tidspunkter der alle vet det finnes flere tilstede.

Kontekstvariasjoner er det også viktig å ta hensyn til, på lik linje med tid og personer. Ulike kontekster vil kreve ulik atferd innenfor alle miljøer, sier Hammersley og Atkinson, og de henviser til Goffmans abstrakte skille mellom områdene foran og bak en scene (1996:80).

3.1.2 Beskrivende og utforskende design

Denne studien kan sies å ha i seg elementer fra både beskrivende design og fra utforskende design. Beskrivende design er, til forskjell fra utforskende design, mer styrt av forskeren når det gjelder datainnsamling (Jacobsen, 2005:118). Temaområdet er også definert. I følge Hammersley og Atkinson (1996:235) omhandler deskriptive prosjekter alt fra livshistoriene til individer, grupper eller organisasjoner, til livsstiler i enkelte miljøer. Men, sier de, det er ikke rene beskrivelser; snarere tolkninger og utvelgelser. Det er ulike måter å benytte det man finner og nedtegner, og man kan velge å samle det i analytiske kategorier som så kan integreres i en modell over for eksempel sosiale prosesser. Disse nedtegnelsene kan ha stor verdi fordi de kan gi oss ny kunnskap om grupper eller miljøer (ibid:235). Det er et viktig trekk ved kvalitativ forskning at man forsøker å utvikle en forståelse av de fenomener man studerer, fordi det er fortolkningen som gir grunnlag for overførbarhet, og ikke bare beskrivelser av mønstre i de innsamlede dataene (Thagaard, 2002:184).

Studien min er bygget opp slik at jeg argumenterer for at mine funn kan overføres til å være relevant i større sammenhenger også. Dette er en gruppe menn i et bestemt miljø, og den kan ha likhetstrekk med andre grupper av menn. I så henseende kan funnene i studien benyttes eller ha verdi for andre studier, om for eksempel nærmiljø.

3.2 Forskningsmetoder

Prosjektet er gjennomført som feltarbeid/studie, og det ble benyttet deltakende observasjon samt intervjuer. Når man kombinerer flere metoder, kalles dette ofte for metodetriangulering. Metodene kan være likestilte, eller den ene kan være underordnet den andre (Fangen, 2004). I min studie legger jeg i *første rekke* vekt på den deltakende observasjonen, og *supplerer* med intervjuene.

En deltakende observatør får kunnskap om det sosiale systemet som studeres, ved at man er tilstede, ser og hører hva deltakerne i gruppen gjør, og overfor hvem de gjør det (Solberg, i Holter og Kalleberg, 1996: 130). Man vil over tid få frem et samhandlingsmønster og kunne se hvilke oppfatninger de observerte har av sine roller.

Kvale (2001: 61) sier at hvis man vil studere menneskers adferd og hvordan de samhandler, er feltstudier mer pålitelige enn bare intervju med en person om hvordan han oppfører seg. Deltakende observasjon og feltstudier vil kunne få frem faktisk atferd. Nettopp det er en interessant observasjon jeg selv gjorde i Jugebua. Flere av mennene forsto ikke at det jeg observerte, kunne ha noen som helst verdi, for de ”gjorde jo ingenting, de bare satt og skravlet”.

3.2.1 Om deltakende observasjon.

Deltakende observasjon er en av de mest brukte kvalitative metodene innen samfunnsforskning (Hammersley og Atkinson, 1996; Fangen, 2004). Man utfører to handlinger på en gang, ved å både involvere seg i samhandlingen, samtidig som man skal se det utefra. Dette fordrer at man tenker over sin rolle som observatør, og bestemmer seg for hvor mye man skal være deltaker. Man kan lage en skala hvor man går fra å bare observere til bare å delta. I ytterste konsekvens bli en av ”de innfødte” som Fangen (2004:29) sier. Den annen ytterlighet er å gå så inn i rollen som observatør at man kan få problemer med å forstå hva som blir kommunisert og hvilke interne koder som finnes blant deltakerne i gruppen. I mitt tilfelle var det min intensjon å legge meg midt på denne tenkte skalaen, og både observere samt delta noe i samtalene. Dette utviklet seg etter som tiden gikk, og skiftet.

For å få tilgang til det feltet jeg skulle undersøke, måtte jeg ha en ”døråpner”. Dette er en person som kan gi formell eller uformell tilgang til miljøer, situasjoner og deltakere som forskeren trenger for å få tilgang til å gjøre sine observasjoner (Johannessen og Tufte, 2002:96). Det kan være vanskelig å etablere kontakt med en ”døråpner” i uformelle grupper hvis man ikke kjenner noen som er brukere på området. I mitt tilfelle var det min mann gjennom tre år som introduserte meg i dette miljøet, og som har latt meg få innpass i gruppen på en slik måte at det var mulig å gjennomføre en deltakende observasjon. Dette foregikk ved at jeg fikk være med som deltaker på noen av samlingene deres, og fortalte at jeg holdt på

med studier i helsefremmende arbeid. De stilte seg egentlig positive til ideen ganske fort, og åpnet derved opp for at jeg kunne planlegge, og siden gjennomføre studien.

Det er både fordeler og ulemper ved å kjenne miljøet jeg skal forske i. Fordeler fordi jeg etter hvert ble kjent med flere som vanker der, ulempe av samme grunn, man kan bli forutinntatt. Det var noe av utfordringen å være så nøytral som mulig. For å få til dette måtte jeg forsøke å nullstille meg i forhold til hva jeg visste om den enkelte. Det er ikke enkelt, men går hvis man er seg det bevisst.

Det kan også være problematisk i den settingen jeg har valgt å forske på, at jeg er kvinne og Jugebua er mannsdominert. Dette er kort beskrevet i artikkelen til Anne Solberg: "Erfaringer med feltarbeid" (I Holter og Kalleberg, 1996:142), hvor hun blant annet skriver at: "*Flere kvinnelige forskere har hatt problemer med å få innpass i mannsdominerte sosiale systemer.*" Dette fordi det kan være vanskelig å få aksept i den gruppen en skal studere. Min erfaring er at selv om Jugebua er mannsdominert, har det mulig å få sitte der av og til, og få være tilskuer. Flere av mennene som vanker her, har gitt uttrykk for at det er interessant å bli "studert", og har akseptert min inntreden på området deres. Det var viktig i denne sammenhengen å være klar på at jeg aksepterte deres normer og regler i gruppene, og at jeg var inneforstått med at damer vanligvis ikke er her annet enn på korte besøk. Deres behov for å ha sitt mannmiljø i fred er viktig, men også bifalle at de gjør et unntak i forskningsøyemed.

Min observasjonsperiode startet en mandag i januar, og strakk seg over tre uker. I denne perioden var jeg i Jugebua fire ganger i uken, og ca en og en halv time ved hvert besøk. Jeg fikk tildelt en fast plass blant mennene, noe som overrasket meg litt, men jeg ble fortalt i etterkant at det ble gjort for at jeg skulle føle meg velkommen. Den første uken jeg observerte var nok mennene litt tilbakeholdne med hva de sa, men det virket som at det gikk seg til etter som tiden gikk, og etter noen dager hadde jeg et inntrykk av at var alt som før. Da fløt tilsynelatende samtalene like lett som før jeg startet mine observasjoner, og de henvendte seg også til meg under samtalene. De var likevel nokså tilbakeholdne med vitser og litt grovere historier, og mye ble nok sagt når jeg ikke var til stede, har jeg fått høre i ettertid.

3.2.2 Det kvalitative intervjuet.

I følge Kvale (2001:21) har det *kvalitative intervjuet* til hensikt å få frem beskrivelser av informantens hverdagsverden, og deretter fortolke hvilken betydning det som beskrives har. Han sier om det *kvalitative intervjuet* at dets fortrinn er at det har *åpenhet*, og at det ikke er noen regler eller standardmetoder for en intervjuundersøkelse basert på ustandardiserte, kvalitative intervjuer. Intervjuene kan benyttes til å validere observasjonsdata, eller det kan være omvendt (Fangen, 2004:141).

Det finnes ulike former på intervjuet, fra strukturert til ustrukturert, eller åpent som Jacobsen kaller det (2005:144). Det vil være noe avhengig av hva man ønsker seg fra respondenten om man skal velge strukturert eller ustrukturert, og graden av dette. Jacobsen har følgende figur på dette:

Helt lukket ←-----→ Helt åpent				
Spørsmål med faste svaralternativer i en fast rekkefølge	Spørsmål i en fast rekkefølge, innslag av åpne svar.	Intervjuguide med tema, fast rekkefølge, noen faste svaralternativer	Intervjuguide med tema, fast rekkefølge og kun åpne svar	Samtale uten intervjuguide, uten sekvens i samtalen
Fra Jacobsen, 2005.				

Som *kvalitativt intervju* bør man ikke strukturere det så mye at det bare består av forhåndsbestemte spørsmål med svaralternativer. Da er det mulig man heller skulle valgt spørreskjema av mer kvantitativ art. Det bør heller ikke være så åpent at man ikke har noen plan i det hele tatt (ibid.:145). I min studie har jeg valgt å ha en nesten helt åpen intervjuguide, med bare åpne svar, men med forhåndsbestemt tema og til ofte fast rekkefølge på spørsmålene (vedlegg 2). Det er ingen faste svaralternativer fordi det gir meg de beste dataene til å supplere observasjonsdataene med, i denne studien.

Når man skal bruke intervju i en studie, dukker det raskt opp et spørsmål om hvor mange man trenger å ha med som respondenter. Det mener Kvale (2001:58) kan besvares med ” *Intervju så mange personer som er nødvendig for å finne ut det en trenger å vite*”. Det vil være avhengig av hva man ønsker å få ut av studien. Da min studie i første rekke dreier seg om

deltakende observasjon, og med intervjuer for å få avkrefte eller verifisert mine funn, gir seks respondenter en viss bredde i funnene, men jeg håper å ha oppnådd et metningspunkt, hvor flere intervjuer ville gi avtakende utbytte (Kvale, 2001:57).

3.3 Utvelgelse til intervjuene

Da jeg hadde bestemt meg for hva jeg skulle forske på, og tok kontakt med mennene i Jugebua for å spørre om de var villige til å stille opp, ble jeg møtt av entusiasme og velvilje. De ble stolte over å kunne bidra med noe, og å få vise hvor viktig de syntes det var å bli synliggjort. Samtidig var det en viss tilbakeholdenhet når det gjaldt å delta som respondent i intervjudelen.

Utvalget av respondenter skulle gjøres blant de menn som frekventerte Jugebua regelmessig hele året. De har ett av sine uformelle nettverk her, ca 30 menn i alder fra 50 år og opp til 85 år. Her er både yrkesaktive, uføretrygdete og alderspensjonister. De møtes nesten daglig. De utvalgte respondentene er deltakere fra alle de tre hovedsamlingene de har; morgenen fra åtte til ca klokka ti, da begynner formiddagens gruppe å komme, og de sitter i Jugebua til rundt klokka tolv. Den siste gruppa er ettermiddagsskiftet, og de er der fra klokka fem og utover ettermiddagen.

3.3.1 Spredning i utvalget

For å få best mulig spredning valgte jeg ut etter alder, hyppighet av besøk og fra ulike skift, men også litt etter hvilken rolle de hadde i gruppene. Dette viste seg å være vanskeligere enn jeg hadde trodd. Flere vegret seg mot å delta, med den begrunnelse at de ikke hadde noe å bidra med, at de ikke "hadde brukt bua så lenge", eller at de "ikke hadde tid". De var derimot flinke til å foreslå *andre* enn seg selv til intervjuobjekter. Hammersley og Atkinson (1996:161) sier at man kanskje er fornøyd med at andre velger ut intervjuobjektene, men på den annen side mister man da muligheten til selv å bestemme hvem man vil hente utfyllende opplysninger fra, og det kan gi en skjevhet i det innsamlede materialet. Etter noe betenkningstid, sa likevel de jeg ønsket, ja til å delta.

Mine utvalgte respondenter er i alderen 54 år til 68 år, med en gjennomsnittsalder på 62 år, og de er valgt ut fra gruppen på 30 menn. Det er to alderspensjonister, begge hadde vært

uføretrygdet fra før, en uføretrygdet og tre yrkesaktive. Av de tre yrkesaktive var to helt eller delvis sykemeldte. Fire er gift, en er enkemann og en ugift. Jeg har derfor fått dekket bredden i utvalget, siden de alle også benytter Jugebua nesten daglig. Det er viktig å velge blant de som bruker Jugebua regelmessig, fordi de kan bidra best til å supplere mine observasjoner. Mange av de andre som sporadisk bruker Jugebua, benytter den bare som ei vaktbu.

3.4 Gjennomføring av intervjuene

Kvale (2001:28) sier om forskningsintervjuet at det er *et sted hvor kunnskap produseres*. Han sier også at: *”Intervjuing er et håndverk som på mange måter er mer en kunstform enn en standardisert forskningsmetode”*. Nettopp det at det ikke er et strengt regelverk for hvordan intervjuet skal gjennomføres, åpner for at intervjueren kan få vist sine ferdigheter, kunnskap og bruke sin intuisjon (ibid.:44).

Kontakt og forespørsel om deltakelse i intervjuene ble foretatt muntlig i Jugebua. Jeg spurte de jeg ønsket som respondenter, om de kunne tenke seg å la seg intervju, samt hvorfor jeg ønsket det. De som sa ja, fikk en samtykkeerklæring og informasjon om at de kunne trekke seg når som helst uten begrunnelse. Dette fikk de både skriftlig og muntlig. De måtte skrive under på at de hadde mottatt denne informasjonen. Intervjuene ble foretatt i klubbhytta til båtforeningen, et sted alle er fortrolige med, og hvor vi kunne få sitte i fred uten avbrudd av andre.

Jeg brukte en diktafon som jeg hadde liggende på bordet uten synlig mikrofon, og dette fungerte utmerket. Det ga mer inntrykk av at vi bare satt og snakket sammen, og virket tilsynelatende bekvemt på alle respondentene. Varighet på intervjuene var ulik, det korteste var på tjue minutter og det lengste på og femti minutter, mens de fire andre var på ca tretti minutter hver.

Mitt første intervju ga meg en pekepinn om at det kan være vanskelig å følge rekkefølgen jeg hadde brukt i min (nokså åpne) intervjuguide. Spørsmålene, og derved også svarene overlappet hverandre og jeg improviserte slik at det ble flyt i samtalen. Det ble etter hvert enklere å fylle på med oppfølgingsspørsmål der det var nødvendig. Det mest brukte oppfølgingsspørsmålet var å be respondenten om å utdype nærmere enkelte episoder, som hva de mente med trivsel, eller inkludering.

Respondentene var dessuten veldig ulike i sin væremåte, også under intervjuet, og mens en snakket fritt og utvunget under hele sesjonen, var en annen mer ordknapp og trengte mange flere oppfølgingsspørsmål.

3.5 Transkribering og analyse

De seks intervjuene ble skrevet ned ordrett, og med markeringer for pauser, latter og liknende. Det var noen ganske få setninger som ikke ble skrevet ned, enten fordi de var så utydelige at det ikke lot seg gjøre, eller at det som ble sagt var irrelevant for studien. Dette ble kommentert i transkripsjonene.

Kvale (2001:105) påpeker at når intervjuene blir transkribert fra muntlig til skriftlig, blir samtalene bedre egnet for analyse enn de var før de ble strukturerte. Han sier også at transkripsjoner innebærer etiske spørsmål, fordi respondenten kanskje tar opp følsomme ting hvor det er viktig å bevare hans konfidensialitet (ibid.:106). Jeg valgte å ikke transkribere utsagn hvor intervjuobjektet uttalte at det han sa var konfidensielt, fordi det ikke hadde så stor betydning for studien som helhet. Hadde det hatt stor betydning, måtte jeg tatt det opp med vedkommende om jeg kunne få lov å bruke det likevel.

3.5.1 Hvordan materialet er analysert

For å analysere funnene startet jeg med å finne hvilke teorier jeg ville drøfte opp mot. I en kvalitativ forskningsprosess vil det være til dels flytende overganger mellom det man har samlet inn av data, og analysen (Thagaard, 2002:106). Tolkningene starter samtidig med kontakten med informantene, og skillet mellom innsamlingen og analysen opprettholdes ofte for å vise når man ikke lenger har kontakt med informantene, men går over til å fortolke og analysere det innsamlede materialet. Nå er det hvordan man behandler materialet som avgjør forholdet man hadde til sine informanter (ibid.:107), og det knytter Thagaard til tre spørsmål forskeren må tenke over, nemlig:

1. Hvordan blir informanten representert i måten forskeren analyserer teksten på?
2. Hvordan kan forskeren ta vare på informantens perspektiv gjennom analysen og presentasjonen av data?

3. Hvordan kan forskeren beskytte informantens integritet i analysen og presentasjonen av materialet?

For å få oversikt over alt innsamlet materiale, ble observasjonsrapportene systematisert, og intervjutranskripsjonene lest igjennom flere ganger. Siden jeg hadde spørsmålene fra intervjuguiden, kunne jeg samle stoffet litt omkring disse, men måtte også forsøke å tilpasse det til observasjonene.

3.6 Ethiske betraktninger

Det sies at deltakende observasjon kan være én av de minst påtrengende måtene å samle inn data på, fordi man er deltager i prosessen (Fangen, 2004:153). Samtidig er det også noen som kan oppleve seg invadert, siden man kan få tilgang til mer intime opplysninger, litt avhengig av hvilken setting man er i. I intervjusituasjonen må man også avveie hvor personlige spørsmål man skal stille, og å vise respekt for informantens grenser (Thagaard, 2003:106).

Nasjonal- og forskningsetisk komité for samfunnsfag og humaniora (NESH, 2006) har nedfelt konkrete retningslinjer for å sikre at de mennesker det blir forsket på, opplever at de selv er med og bestemmer, har frihet til å si nei, og at deres integritet blir ivaretatt. All deltakelse i studien bygger på informert samtykke, muntlig samtykke til observasjonene og skriftlig samtykke fra respondentene i intervjudelen. Det ble sendt brev til styret for båtforeningen som eier Jugebua (vedlegg 1), samt hengt opp oppslag med informasjon til brukerne av stedet. Her gikk det fram at de som var i Jugebua på de dagene jeg observerte, ikke ville bli sitert eller notert for noen meninger hvis de ikke ønsket det. Ingen reservert seg fra det. I tillegg ble det gitt ut en egen samtykkeerklæring til respondentene i intervjudelen av prosjektet.

Deltakerne fikk også vite at alle opplysninger de kommer med, blir anonymisert og behandlet konfidensielt i forhold til offentligheten. Engelstad (2005:446) gir oss følgende grunnregel ”...at alle som deltar i et forskningsprosjekt, har krav på at det de forteller om seg selv, skal presenteres på en slik måte at de ikke kan gjenkjennes i offentligheten. Forskere har taushetsplikt overfor sine informanter, slik at alle opplysninger som gis skal behandles konfidensielt”. Anonymisering er en særlig utfordring når data innhentes fra små miljøer, siden deltakerne kjenner hverandre til dels godt, og vil kunne kjenne hverandre igjen. Ved gjengivelse av det respondentene sa, har jeg valgt bort noen illustrerende uttalelser fordi det

kunne være fare for identifisering av deltakere. Både de som var til stede under observasjonene, samt respondentene i intervjuene, er inneforstått med at deltakerne i Jugebua vil kunne kjenne hverandre igjen, og det har alle samtykket muntlig til. I hele prosessen har det blitt lagt vekt på å vise respekt for deltakerne og å sikre at de ikke blir påført skade eller noen form for belastning (NESH, 2006).

Prosjektet ble for øvrig innmeldt til Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste (NSD), personvernombudet, i november 2008 (opplysninger om prosjektet finnes på: <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>). Det forelå tillatelse til igangsetting av prosjektet 20.01.2009. I dette prosjektet kan det behandles personopplysninger, men de vil ikke bli brukt på noen måte som kan tilbakeføre dem til informanten.

4. Funn i studien

4.1 Hva fant jeg?

Dette kapitlet vil være bygget opp rundt det jeg fant under den deltakende observasjonen, som strakk seg over fire uker, og supplert med det som kom frem under intervjuene. Intervjuene ble foretatt over to uker, i forlengelse av observasjonsperioden. Svarene respondentene har gitt under intervjuene, vil bli sitert som de er uttalt, men jeg har unnlatt å bruke sitater som kan bidra til at personen blir identifisert.

4.2 Samværet i Jugebua

Her kommer først litt av observasjoner og hva som kom frem under intervjuene, om hva som skjer i løpet av dagen, hva de snakker om og deltakelse i samværet.

4.2.1 "En god start på dagen"

Som jeg har nevnt tidligere, har mennene delt opp dagen i tre skift. Hver morgen rundt klokken åtte kommer de første til Jugebua. Flere av de som kommer innom tidlig skal på jobb, og de stikker innom, slår av en prat og tar en kaffekopp før dagens arbeid begynner. Det er førstemann på plass som har oppgaven med å lage kaffe. Kaffen er viktig, for som en av mennene sier

- *...og det synes jeg er en veldig fin start på dagen. Jeg er gjerne på jobben klokka sju, og så tar jeg meg en tur ned og tar en kopp kaffe og pratær ... det blir jo prata om litt av hvert...*

Og kaffe går det mye av, minst femten liter om dagen! Egentlig har de kaffekasse, men den er det nesten ingen som legger penger i, så det er båtforeningen som sponser dette.

Det som er like viktig som kaffekoppen, er de tingene de snakker om, det å få startet dagen med en prat og en god latter. Som disse mennene forteller under intervjuene

- *Åsså på morran ... det derre surret på morran, det er å få en god start på dagen, en god latter og sånn, det syns jeg er veldig al right, så det har vært prioritert egentlig...*

- *Jeg er her gjerne på morran... jeg synes det gir en veldig fin start på dagen, altså, det å le litt og ha det moro og ... prate litt alvor også ... noen ganger er det nesten som en kunnskapsbank her nede, ikke sant? Du går og lurær på noe, og lufter det, og så er det en eller annen som vet noe om det...*

- *Det tilfredstiller et sosialt behov å gå her nede, i alle fall for meg! Det å kunne gå ned og prate med noen mennesker før vi går på jobben, og noen av oss sniker oss til å stikke innom i løpet av dagen også, men det der å få en prat med folk...*

Etter som tiden går, forsvinner de som skal på arbeid, og de andre begynner etter hvert å snakke om at det er på tide å komme seg i gang med dagens eventuelle oppgaver. På denne tiden begynner de første fra formiddagsskiftet å ankomme. Det er stort sett bare alderspensjonister som kommer nå, de første rundt klokken ti, men de fleste rundt klokken elleve.

Det var påfallende så stor forskjell det var på samværet her på formiddagen, og om morgenen når flere er innom før de skal på jobb. Her sitter pensjonistene samlet og drikker litt kaffe, ofte sier de ingenting, bare slapper av og der er tydelig at de setter pris på hverandres selskap, uten at de behøver å prate så mye. Så kan plutselig en komme på en historie fra krigens dager, - eller fra barne- og ungdomsåra i området.

4.2.2 Dagens temaer

Det er oftest nyheter fra avisa som blir dagens første samtaleemne, og særlig hvis det er noe en eller flere er engasjert i, for eksempel nytt fra den lokale idrettsforeningen eller utbygging av båthavna.

På en av mine første dager i Jugebua var det nettopp utbygging av båthavna som hadde førstesiden i lokalavisa, og de tilstedeværende var nokså høyrøstede i sine kommentarer til saken. Hvis utbyggingen blir realisert, medfører det at den eksisterende havna blir inneklemt, og de som har båt her, får en kronglete vei ut til sjøen. Dette er de som har båten ute og bruker den hele året særlig bekymret for, på grunn av tilisning i kalde vintre og at det blir tungvint å komme forbi det planlagte anlegget. Som en sa

- *Vi må jo omtrent oppå land for å komme forbi de bryggene, det blir jo håpløst for isbrytern å komme inn au, nei det der må vi få stoppa!*

En annen sitter og mumler litt for seg selv:

- *...det der blir det aldri noe av! Vi må skrive et innlegg i avisa!*

De fleste er imot, men noen gir inntrykk av at de synes det blir fint. Dermed er diskusjonen i gang, og det går nokså høyrøstet for seg. Enden på denne diskusjonen er at vedkommende som startet å provosere, begynner å le og innrømmer at han også er imot, men planene er såpass utopiske at det er ganske usannsynlig at de blir godtatt. Derfor synes det ufarlig å spøke med dette. (Foreløpig har kommunen sagt nei, så de får kanskje rett).

For mennene i Jugebua er sjø og båt en fellesnevner. Det er ikke alle som har båt lenger, men alle har hatt tilknytning til det å være på sjøen. Det er særlig om våren og sommeren de snakker mye om båt, en skal kanskje bytte, og de andre kommer med forslag og ideer, eller advarslar hvis noen har dårlig erfaring med enten type båt eller motor.

Et annet tema som opptar dem, er været. Det blir diskutert og analysert hver dag. Og været blir de jo heller ikke enige om, for noen liker snø og kulde, mens andre helst vil ha det varmt hele året. Denne vinteren har det vært mye snø, og behovet for måking av bryggene meldte seg, og nok et diskusjonstema var et faktum

- *... vi hadde jo måkedugnad for et par dager siden, og da var det spørsmål om hvor mange tonn vi måka? Så var det fram med kalkulator og utregninger!*

Flo og fjære er også en viktig del av livet her nede i fjæra. Jugebua står på påler ute i sjøen, og særlig ved varsel om høyvann er de engasjert i hvordan dette blir denne gangen, de har hatt vann helt oppunder gulvet ved ekstremvær. Dette forteller de er en viktig del av tilværelsen i Jugebua, sjøens bevegelser og fuglelivet. Ofte har noen med seg brødrester for å mate endene og svanene som har sitt vinteropphold her. Særlig de som sitter i røykerommet, har glede av det vinterstid siden de sitter praktisk talt ute.

Nettopp fordi at de sitter nesten ute, blir røyking også et tilbakevendende tema. Det fungerer fint på de tider av året det er mildt, men når det er vinter og surt, er det kaldt å sitte der, mens guttene inne har det godt og varmt. Røykerne ønsket seg derfor en varmeovn! Men nei, det ble prompte nedstemt av de som satt inne. De fikk slutte å røyke! Hvilket selvfølgelig førte til

en masse diskusjoner frem og tilbake for og imot røyking. Denne dagen var det 10 minusgrader, så det var vel ikke så rart ønsket om ovn ble fremsatt, og det ble en del trafikk ut og inn av røykerommet, med flittige kommentarer fra ikke-røykerne.

Som eksempel på andre temaer de er opptatt av, er diskusjonene omkring alkohol(mis)bruk og om vekt som oppsto rett over nyttår. Det er vel ikke til å stikke under en stol at de aller fleste av brukerne av Jugebua ikke er avholdsmenn, men det er interessant at de er opptatt av hvor grensene går for hva som er bruk og hva som defineres som misbruk. I denne diskusjonen var de tilsynelatende enige.

Vekta ble også diskutert. Noen syntes de begynte å få litt vel mye pondus, og en hadde truffet en bekjent som hadde gått ned 44 kilo. Det var på grunn av operasjon, og ingen var villige til å gå så drastisk til verks. Det ble derfor bare snakket litt om hva en burde gjøre, trimme mer og kanskje spise litt mindre. Men som en sa ”*Det der overlater jeg til kona!*” og det istemte de andre at var en god ide.

4.2.3 Historier fra før i tiden

Flere av de eldre som bruker Jugebua, har vanket her hele sitt lange liv og kan fortelle mye om hvordan det var før ... Og det er nok sikkert at noen av disse har vært med på at bua har fått navnet Jugebua, for de fortalte en masse skrøner, og hadde det festlig!

Fiskehistorier hørte med her, og da kom ”jugærn” fram i de fleste! Det var nesten ikke grenser for hvor mye fisk det var før i tiden, eller hvor store de var! Under en av observasjonene uttalte en

- *Det er en fin gjeng her nede! [...] og ljuge det gjør vi ikke så ... (ler godt).. Så det er litt feil navn på bua! Men du vet, båtfolk og fiske, det hører liksom ljuging med der ... Det er jo et flott navn da, synes jeg iallfall, og det er mange som ler når de går forbi og ser skiltet!*

Dette er det stor enighet om, og en av de andre mener å huske at navnet stammer tilbake fra den gamle bua og de som ”opererte” i havna den gangen på 60-70-tallet. Den gangen var det hierarki i bua, og ”sjefen” satt øverst ved bordet med de andre i synkende grad etter alder og anseelse, og slik uttrykte en det

- *De var jo bøsse! De var jo sånn, men hvis du bare satte deg helt nederst så ... akkurat på innsiden av døra ...*

Det er ikke mye igjen av det gamle hierarkiet nå lenger, men det kan også virke som om de som er medlemmer i styret i båtforeningen blir lyttet mer til enn de andre når de er der samtidig. Mennene i Jugebua forteller at selve stedet er viktig for dem, ikke bare hvem som er til stede.

4.2.4 Deltakelse i Jugebua

Det er helt tydelig at noen av mennene er mer dominerende enn andre. Det merket jeg veldig godt ved flere av observasjonene mine, hvordan stemningen rundt bordet avhang av hvem som var der. Det er noen av mennene som er ganske stille i utgangspunktet, men de snakker og er engasjerte når det er få til stede. Så har vi et par som, når de ankommer, overtar hele arenaen og er mer taletrengte og dominerer samtalen. Da blir de litt mer reserverte helt stille, sier ingenting, bare sitter og følger med på det som blir sagt. Det er også disse mest dominerende, som er raskest til å små-mobbe de andre, og komme med kommentarer. Det var stor forskjell på stemningen rundt bordet da spesielt en av de dominante ikke var til stede. Da var praten mer samstemt, også de stille var med

- *Nå er ikke jeg en av de som kaster meg inn i noen diskusjoner, nei da, men de er veldig opptatt av det som foregår rundt omkring.. det blir jo sagt mye rart her nede da!*

En annen observasjon jeg gjorde, var at når det ble så mange som 10-12 stykker i bua, delte det seg inn i mindre grupper som satt og diskuterte forskjellige ting. Men samtidig med et halvt øre bort til de andre gruppene, så man var sikker på å ikke gå glipp av noe.

De oppfører seg også annerledes hvis det kommer damer på besøk. Da prøver de å legge demper på seg og ikke være for grove i snakken.

4.2.5 Til og fra røykerommet

Røykerommet, som ble bygget et år før mine observasjoner begynte, blir benyttet av både røykere og ikke-røykere. Det avhenger litt av hvor mange som er i Jugebua, om ikke-røykerne sitter her. Er det mange inne, er det stort sett bare røykerne som er ute, samt noen som helst vil være begge steder.

Noen sitter ute i røykerommet hele tiden, og har egen kaffekanne der, mens andre av de som røyker, veksler mellom ute og inne eller venter med å røyke til de går. Det varierer også litt med vær og temperatur. En av respondentene mine fortalte at det hadde vært en del innkjøringsproblemer i form av at de som satt ute i røykerommet, ville ha døra åpen inn så de kunne følge med på hva som foregikk der. Det ble en del diskusjoner omkring dette, men han mente at nå hadde det verste lagt seg. Han uttalte

- *Nå er det opplest og vedtatt at vi skal ikke røyke der og vi skal bare røyke der også videre, og jeg synes det er på tide å stoppe den diskusjonen, siden alle vet det. Så hvis vi ikke skal ødelegge hele stemninga her, må dette stoppe nå! Vi må bare fortsette å ta vare på den inkluderende holdninga vår, og at alle er verd noe; så lenge den er til stede, så er det ikke farlig! Da går det seg te!*

4.3 Om å ta vare på hverandre

Mennene er opptatt av hva det gir dem å bruke Jugebua som sosial arena, og det snakker de om når de møtes. Temaet blir, etter det jeg observerte, ikke tatt opp når de er mange til stede, mest når de er to eller tre. Det er flere av mennene som bruker Jugebua som er sykemeldte på grunn av diverse problemer, og de er ganske åpne om dette, men en del blir dekket over og pakket inn i humor. Hvis det bare er få til stede, snakker de mye mer åpent om de bekymringer de har. Ingen har garantier for at de kommer tilbake i jobb igjen. Det virker ikke som om noen ser negativt på dette at mange av mennene er uføretrygdede.

De er flinke til å stille opp for hverandre hvis noen blir syke eller får problemer. Er det noen som uteblir over lengre tid uten å ha gitt beskjed, tar de kontakt og spør om de kan hjelpe med noe. Som oftest har det jo en naturlig forklaring, at vedkommende har en periode han ikke orker å være sammen med de andre, eller er blitt syk, eller rett og slett ikke har tid av yrkesmessige årsaker.

En av respondentene sier

- *Det er veldig flott her nede, koselig og greit! Selv om en ikke har båt lenger, så rusler en ned og har det hyggelig! Og er det en dag en ikke har det så bra, sier kanskje en av de andre "skal jeg kjøre deg hjem?" og ... det har hendt mange ganger, sånn er guttane veldig greie!*

Likevel er tonen dem i mellom ganske tøff til tider, det observerte jeg. For en utenforstående virker det nesten som det er noen av dem som mobber hverandre. Men på spørsmål om det sier de at det bare er godmodig erting, og en typisk ”guttegreie”. Slik forteller et par av respondentene

- .. at det er litt vel hardt innimellom når det kommer en eller annen replikk, så det kan nok være at noen føler seg litt skremt ...

En annen sier det slik

- ... litt røffe guttær som slenger litt med leppa.. aldri vondt ment, men de sier hva de mener, og ferdig med det! Og da kan det nok bli sagt ting som kan såre de som ikke er vant med det!

Jeg er ikke sikker på om det er alle som oppfatter det som godmodig, men de sier selv at alle skal føle seg inkludert. Under intervjuene var det flere som hadde synspunkter på nettopp det med den røffe tonen de har, men også at de skulle være inkluderende

- Her nede skal det være et fristed, det skal ikke være noe religiøst eller politisk fundament i det hele tatt! [...] Det er et litt røft miljø her, og du skal være litt hardhuda for å være her, men jeg prøver i all min ferd å være inkluderende, for det trur jeg har en verdi i seg sjøl og at du da gir tillit til folk!

Og en uttaler

- Vi har plass til alle! Det er klart det har veldig stor betydning for det helsemessige, det har det. For et menneske som går mye aleina, det har det jo så som så med helsa, det ser vi jo rundt om! Så det har stor betydning. Og når jeg snakker med folk, er det akkurat det med den inkluderinga, det er den som virkelig betyr noe!

For noen av mennene er dette den eneste møteplassen de har for å treffe andre likesinnede. Da jeg spurte dem om hva de ville gjort hvis stedet ikke fantes; var det en som så og si svarte for alle

- Hvis Jugebua ikke var, det er en veldig tenkt situasjon da(!), det er egentlig umulig å tenke seg det! Så hadde vi vel vært noen individer som hadde møtas likevel, ikke sant? Vi er jo mange som kjenner hverandre fra før, sånn i andre sammenhenger, fra oppvekst og at vi kommer fra samme bydel, så..

Flere uttrykte at de ikke kunne tenkt seg å sitte på kafé som et alternativ. Selv om de vet det finnes faste grupper som bruker kaféer som sine møteplasser, klarte de ikke å se seg selv i den situasjonen. Da så de heller for seg å gå turer, eller prøve å finne en eller annen forening å være med i.

4.4 Å ha et fellesskap når egen verden endres

Det er flere av mennene i Jugebua som har opplevd at arbeidsplassen deres har blitt nedlagt, og de forteller om hvor traumatisk det var å ikke ha en jobb å gå til, et sted de kanskje hadde vært i mange år. Ikke alle er i ny jobb. Noen av dem går langtidssykemeldte, noen andre har fått uføretrygd av helsemessige årsaker, men felles for dem er at de benytter Jugebua som en arena for fellesskap og utvikling. De snakker helt åpent om det, og noen fleiper litt med at de har blitt ”statsstipendiater” og sitter der og venter på ”vrakpanten” hver måned. Samtidig kommer det frem at det ikke var enkelt å komme i den situasjonen at man ikke skulle jobbe mer. En av respondentene sier det slik

- *... så blei jeg uføretrygda. Jeg fikk så kort tid på meg at det blei ingen planlegging [...]Men jeg hadde en periode hvor mange ting raste gjennom hode på meg og jeg orka ikke noe[...] Så var det båten, og sjøen, og det miljøet der som jeg hadde og skulle ivareta, det blei en del av terapien. Og det har jo veldig stor betydning, men det har jo hendt at når en eller annen kommer i en sånn livssituasjon som blir så traumatisk for dem, så er det av uvurderlig betydning å ha et sånt miljø!*

Også under observasjonene var det flere som hadde meninger om dette

- *det var veldig tøft de første åra, for du var ikke vant til det, vet du! Og da var det fint å gå hit da, og det synes jeg den dag i dag, i stedet for å sitte hjemme og glane! Så er det jo deilig å komme ut!*

Og en av de andre istemmer

- *Ja, jeg var ikke mer enn i femtiåra da jeg blei uføretrygda, og det var tungt mange ganger, særlig de to første åra, da. Men så begynte jeg å vanke her inne, og da gikk alt liksom mye lettere!*

Siden det er et stort mangfold av menn som bruker Jugebua, blir det stor forskjell på hvilke aktivitetsnivå de har. Det er flere som fortsatt er aktive i idrettslag, og har vært det siden de var unge. Andre har ikke lenger overskudd til å drive idrett, eller har aldri interessert seg for det, men de er opptatt av det å bevege seg for ikke å ”sykne hen”, som en uttrykte det. For noen er bare den turen det er å gå eller sykle ned til Jugebua nok aktivitet for en dag. For andre er det å gå turer og ha Jugebua som mål vært en del av terapien for å komme gjennom vanskelige perioder.

Også andre ting som har medført endringer i noens liv, diskuterer de åpent. Hvis en har blitt syk og har fått en alvorlig diagnose, så stiller de andre opp som best de kan, og prøver å muntre opp der det trengs. Eller bare lytter til den andre hvis det er behovet han har. En av de som har opplevd det forteller

- *Når jeg så fra her nede at jeg hadde fått den og den sykdommen, så sa guttane at det var flott du sa ifra og ikke holdt det hemmelig, og det var derfor jeg gjorde det, for det er ikke noe å bære på aleine, det er bare å si det som det er. Da får du støtte, som ”søren og, har du det, det var leit” og sånn.*

En av dagene var det en av de faste deltakerne som hadde kommet hjem fra sykehuset, og på det tidspunktet var det bare noen få stykker til stede. Vi ble sittende og snakke om helsevesenet og hvordan det er å være syk i Norge. De andre hadde tidligere i uka vært veldig opptatt av hvordan det gikk med ham, og da er jo førstehåndsopplysninger det beste. Jeg oppfattet det som ren interesse for hans ve og vel, og ikke for å baksnakke ham, snarere at de er opptatt av helsen til de som har plager. Men det er også positivt å se at den som er syk likevel tar seg tid til å møte opp og snakke med de andre, og gi uttrykk for at de betyr noe for ham. En av respondentene sier i den forbindelse

- *... jeg sitter veldig mye aleine, og for meg så er det...ja, jeg får slepa meg hit, og da må jeg innrømme, at da ser jeg liksom lysere på livet, etter å ha fått ”tømt” meg litt!*

4.5 Mennes arena

Jugebua er mannsdominert, men blant noen av de som er gift eller har samboer, har det de siste årene vært stemning for å involvere kvinnene mer i aktivitetene i og rundt Jugebua. Ikke alle er enige, for noen vil gjerne ha denne møteplassen for seg selv. Og for noen er det viktig at det finnes et fristed, som en av respondentene uttalte

- *Det er jeg overbevist om, at hvis jeg ikke hadde hatt bua, hadde forholdet vært annerledes, det er ikke sikkert det hadde vært like bra, men det hadde vel ikke påvirka så all verden heller. Jeg trur det har noe med saken å gjøre, og en ting som sikkert er det viktigste i det, er at når jeg går ned hit så slipper jeg kona, da slipper jeg å ha et forhold til henne, og det trur jeg er viktig! Og jeg trur det påvirker forholdet positivt. Det å ha et fristed betyr mye!!*

Det er flere under intervjuene som istemmer det, og forteller om koner som vil de skal gå og være sammen med kameratene sine i havna. Det gir også noe å samtale om når de kommer hjem, fordi det blir diskutert og snakket om så mange ting der nede. Det gir et fellesskap med den hjemme, å ha nye innspill til hverdagens trivialiteter. Det er ikke godt å vite hvordan miljøet ville forandret seg hvis man slipper til begge kjønn i et miljø som har vært mannsdominert i generasjoner, og noen av mennene gir uttrykk for at de er bekymret for at stedet da mister den tonen de har nå, som er litt røff og uegnet for ”dameører”. De pleier av og til å fortelle historier som de mener er uegnet for damer, og da må de jo slutte med det sier en av deltakerne.

5. Drøfting

I dette kapittelet vil jeg drøfte funnene opp mot teorien og begrepene som er beskrevet i kapittel to. Temaene er samlet under følgende overskrifter: 1. Samværets betydning for mennene, 2. Jugebua som helsefremmende setting og 3. Mannsdominert eller kvinnemjukt?

5.1 Samværets betydning for mennene

Etter å ha tilbrakt mange timer sammen med mennene i Jugebua under den deltakende observasjonen, og i tillegg av hva intervjuene ga av resultater, sitter jeg igjen med ett hovedinntrykk av at samværet har stor betydning for mennene som bruker den daglig. Blant de yrkesaktive er bruken noe annerledes enn for de som ikke arbeider, fordi de av og til ikke har anledning til å komme hver dag, selv om de gjerne ville. For noen virker det som samværet her tilfredstiller den sosiale arena de har behov for, utenom familie; for andre er den et supplement. Bø og Schiefloe (2007:88) sier om nettverksetablering at folk i dagens samfunn ønsker å velge sine sosiale kontakter selv, ha kontroll over dem, og at nettverket ikke trenger å være stort. Et lite nettverk er ikke ensbetydende med ensomhet, det er personens opplevelsesdimensjon som avgjør det. En av mine respondenter fortalte at han var mye alene, men han visste at han alltid kunne komme i Jugebua og treffe andre.

Noen ser på de andre som kamerater, mens andre nærmest har dem som sine ”kollegaer”, og det gjelder i første rekke de som er selvstendig næringsdrivende og er alene hele dagen. Det ble sagt av en av mine respondenter at

- *Det tilfredstiller et sosialt behov å gå her nede, i alle fall for meg! Det å kunne gå ned og prate med noen mennesker før vi går på jobben, og noen av oss sniker oss til å stikke innom i løpet av dagen også, men det der å få en prat med folk ...*

Men det er også forskjell på hvor involvert den enkelte av mennene er i å bruke denne møteplassen. Deltakerne som stort sett er her hver dag, legger ulik vekt på betydningen av nettverket. For noen, som flere av respondentene var inne på, tilfredstilles et sosialt behov for å treffe mennesker, og de mente det ga en god start på dagen. Andre får dekket et behov for omsorg og kameratskap, og trives med å ha et sted de kan treffe likesinnede og samtale, eller å være stille sammen med. Særlig når det gjaldt alderspensjonistene var det å kunne bare sitte sammen viktig. Under mine observasjoner kunne det gå lang tid uten at noen sa noe.

Nettopp det at nettverket har ulik betydning for den enkelte avhengig av dennes behov, knytter det til tanken om *Gemeinschaft* og *Gesellschaft* som ble omtalt i kapittel 2. Dette uttrykket, *Gemeinschaft*, det rurale, ble sett på av Wellmann som lite og lukket, mens han omtalte *Gesellschaft*, det urbane, som åpent og stort (Bø og Schiefloe, 2007:95). Det er ikke derved sagt at man ikke kan oppleve *Gemeinschaft* i byen. Siden byer ofte er oppdelt i mange små nærmiljøer, vil deltakerne i et slikt miljø kunne oppleve det nære og tette fellesskapet til andre, hvis de velger det selv (ibid:95). Nettopp slik oppfatter jeg at Jugebua fungerer, nemlig som en slags ”frivillig” *Gemeinschaft*. Noen av mennene her har behov for tette bånd med de andre, og møter opp nesten hver dag, mens andre synes det er helt ok å bare ha litt kontakt med miljøet her, nærmere slik *Gesellschaft* kan oppfattes, altså åpent og uforpliktende. Det er mange flere enn de ca 30 menn jeg traff som benytter seg av Jugebua, disse andre anvender stedet primært i båtsesongen, og noen av disse igjen vil nok ha en orientering til settingen som nærmere *Gesellschaft*; mer forretningsmessig, og uten å legge følelser til grunn for bruk av området. De har en båtplass her, og det holder for dem.

Men også *svakere bånd* kan ha sin styrke. I modellen om nettverksrelasjoner i mitt kapittel 2, er det gjengitt hvordan forfatterne Bø og Schiefloe søker å forklare de ulike sonene man kan finne seg i (2007: 45). Det viser seg at sterke og svake bånd befinner seg innenfor nesten samme område, og styrken i båndene ikke er statisk, men dynamisk og kan endres over kortere eller lengre tid. Granovetter påpekte i sin artikkel om ”Styrken i de svake bånd” fra 1973 at hvis to personer er knyttet sammen av *sterke bånd*, sannsynligvis også vil ha andre felles kjente (ibid:186). Båndene dem i mellom er kanskje svake, men likevel viktige, fordi de gir tilgang til andre kontakter som igjen kan være nyttige. Eksempel på det sistnevnte kan være hvis noen skal bytte båt, er det ofte en som kjenner noen som har kjennskap til nettopp den båten. Noen av mennene var derfor opptatt av at de kunne bruke Jugebua som en kunnskapsbank, og at det alltid var noen som hadde erfaring med, eller kjente noen som kunne hjelpe med problemer. Han uttrykte det slik

- ... noen ganger er det nesten som en kunnskapsbank her nede, ikke sant? Du går og lurær på noe, og lufter det, og så er det en eller annen som vet noe om det ...

5.1.1 Mangfoldig samvær

Thuen (1997:277) påpeker i sin artikkel om perspektiver i studier av lokale samfunn at ikke bare nettverket, men at også at stedet samhandlingen foregår, er med på å skape et helere bilde av samværet. Ofte blir fokuset rettet mot personen, slik han beskriver at C. Wadel gjorde i sin artikkel fra 1973², mens Thuen mener at det er kommunikasjonen som foregår i *samhandlingsmøtene* som er med på å skape felles oppfatninger av hendelser. Disse får mening, og derved skapes begivenheter (ibid:277). Dette er så med på å gjøre samværet meningsfullt. I Jugebua er det å treffe andre og få diskutere dagliglivets hendelser en svært viktig del av samværet, og noe mange av dem forteller at de tar med seg hjem og diskuterer videre med ektefelle eller andre.

Jeg har valgt å bruke Goffmans begreper om rammer og roller til å drøfte de mangfoldige kvaliteter ved samværet i denne settingen. Disse begrepene er nærmere omtalt i kapittel 2. Rammer gir oss muligheten til å se små utsnitt om gangen av hva som skjer i det sosiale livet, og rammene kan skifte fort og ofte (Album, 1996:210; Skatvedt, 2007:75). For å finne hvilken ramme som gjelder, slik Goffman bruker dem, må vi svare på spørsmålet: ”Hva er det som foregår her nå?” (Skatvedt, 2009:74; Album, 1996:22). Rammene varierer etter hva folk gjør, og hvordan de oppfører seg mot hverandre, som om de er spøkefulle eller alvorlige, om man får inntrykk av nærhet eller avstand. Roller er enda mer variert enn rammer, mener Album, fordi man kan ha flere roller innenfor samme ramme (ibid.:212). Han påpeker at i løpet av en samtale, kan man skifte rolle flere ganger, og han sier at det er det som foregår for eksempel når man skifter side fra å snakke til å lytte.

I Jugebua er samtalene og diskusjonene mange, og de veksler etter hvem og hvor mange som er til stede. De som deltar aktivt i samtalen med andre, gir rom for at nye kan bli med ved å invitere, og andre ganger provosere til å komme med synspunkter. I de aller fleste tilfellene er det dagligdagse ting det samtales om, og det foregår ofte i en løssluppen, lattermild tone. Album (1996:23) sier at rammene forplikter deltakerne til en viss væremåte, så lenge den varer, og når det gjelder for eksempel vennskap, er rammene oftest løsslupne. Det var flere av respondentene i Jugebua som fortalte om nettopp den løsslupne tonen: ” - *det der surret om*

² Cato Wadel skrev en monografi om tilværelsen til en arbeidsledig i et kanadisk lokalsamfunn, og rettet der fokus mot den sosiale personen, og hvordan denne ble konstruert.

morran, det å få en god start på dagen, en god latter og sånn ... eller som en annen sa - le litt og ha det moro ... prate litt alvor også ... ”

Dette med å også prate litt alvor var som vi så i kapittel 4 viktig for mange, ikke minst i mer sårbare perioder i livet.

Rammer, sier Album, tilhører et teoretisk system der man både tenker og er normstyrt eller at tankegangen har både kognitive og normative innslag. *”Forbindelsen mellom atferd og ramme går i to retninger”*(ibid:23). Når den gjeldende ramme er definert, vet vi hvilke regler som gjelder for den. Ved flere tilfeller under observasjonsperioden opplevde jeg at mennene skiftet i måten å snakke på når de kom inn på de som var syke, eller har dødd. De ble alvorstemte, og latteren stilnet. De snakket alvorlig og tankefullt om vedkommende det gjaldt, ikke lenge av gangen, men nok til at de som ønsket det fikk sagt sitt. Så gikk det en liten stund, en liten pause, og de var tilbake i den lattermilde tonen igjen. Det kan tenkes at noen av mennene i Jugebua påtar seg å være den som snur situasjonen tilbake til lattermildhet, uten at de helt tenker over det.

Det kunne også observeres skifte av rammer når noen av deltakerne i samtalen rundt bordet plutselig reiste seg for å gå ut og ta en røyk. Dette kunne tolkes på flere måter; måtte ha en røyk på grunn av røykesug, lei av emnet som ble diskutert eller behov for å snakke med noen andre.

Rammen påvirkes av hvordan de involverte gjør endringer, og kan gi mening til deltakerne. Det satt så godt som alltid noen i røykerommet i Jugebua. Skatvedt, som gjorde et feltarbeid i en rusinstitusjon, (2009:80) henviser til et eksempel på at den symbolske meningen i å ta en røyk sammen med noen andre, varierer både mellom relasjonen til de som røyker, og i sammenhengen de røyker i. Goffman har også skrevet om ritualiserte samhandlinger, og her tenker jeg i betydningen situasjonens samhandlinger, hvor det som noen gjør sammen, har størst betydning (Album, 1996:218; Skatvedt, 2009:82). Fellesskapet med de andre røykerne er en viktig del av samværet i Jugebua, og det er flere av mine respondenter som forteller at det å kunne sitte der ute og ta en røyk, betyr mye for dem.

Samværet i Jugebua er ikke fritt for hierarki. Det er forskjell på deltakerne i Jugebua. Noen er stille og forsiktige, andre ”fyller” rommet når de kommer og dominerer samtalen. Det var påfallende hvordan stemningen endret seg når enkelte kom inn i Jugebua. De tok seg tid til å observere hvem som var der, og hva det ble snakket om. Hvis dette ikke passet inn i deres

interesse, byttet de raskt tema, og samtalen dreide over på dette. Det virket som om de av mennene som alltid var mer stille, de sluttet å delta aktivt i samtalen, og ble rene lyttere. Det var likevel som om de deltok på et vis, men skiftet rolle som Album påpekte, fra deltaker til lytter (1996:212).

Noen av deltakerne i Jugebua hadde altså så og si større makt til å påvirke samtalen enn andre. Det gjaldt særlig når flere av styremedlemmene i båtforeningen var til stede, da var det de som hadde ordet først.

5.2 Jugebua som helsefremmende setting

Når jeg skal drøfte om Jugebua er en helsefremmende setting, og begrepet er forklart i kapittel 2. Begrepet har vært brukt av WHO siden 1986 (Ottawa-charteret), og videreført under Sundsvall-konferansen (1991), men det er ikke klart definert, og det er heller ikke statisk. Det kan tolkes dit hen at blant annet nærmiljøet er en viktig arena for å kunne fremme helse, for eksempel å oppleve god trivsel, både fysisk og sosialt. Rønningen (2003:53) påpeker at nærmiljøbegrepet i faglig sammenheng brukes som samlebegrep for å beskrive metoder i helsefremmende arbeid, og sentralt står medvirkning, nettverksstrategier og nettverksintervensjon.

Mennene i Jugebua er opptatt av å stille opp for hverandre når noen har behov for det. De snakket om hvor viktig det var å være inkluderende, og det ble sagt på en av observasjonene

- *Vi har plass til alle! Det er klart det har veldig stor betydning for det helsemessige, det har det. For et menneske som går mye aleina, det har det jo så som så med helsa, det ser vi jo rundt om! Så det har stor betydning. Og når jeg snakker med folk, er det akkurat det med den inkluderinga, det er den som virkelig betyr noe!*

De insisterte på at dette var slik det var, og det stemte overens med de observasjonene jeg gjorde. De forsøkte å stille opp ved å hjelpe hverandre med ulike ting, som for eksempel når båten skulle på land, eller noen trengte skyss til sentrum av byen.

Funn i en studie foretatt av Halpern i 2005, viser at tilgangen på sosial kapital er viktig for helsen (Bø og Schiefloe, 2007:169). Han sier at de som har mye støttende kapital, også har større motstandskraft mot ytre påkjenninger, og oppnår en buffereffekt mot stress, samt en direkte effekt som gir bedre mental helse. I mine funn kommer det til uttrykk da en forteller at han er mye alene, men føler seg mye bedre når han har vært i Jugebua og har fått snakket litt

med andre, og fått ”tømt seg litt”. Gjennom disse relasjonene får den enkelte mulighet til å øke sin sosiale kapital. Sosial kapital kan brukes som en måte å beskrive det sosiale nettverket som en ressurs¹, og avhenger av egenskapene i nettverket og mengden ressurser deltakerne har tilgang til (ibid:161)

De som bruker Jugebua, er jo også i stadig endring hva angår helse og alder, og en som tidligere var yrkesaktiv, men nå er sykemeldt, vil kanskje på sikt bruke stedet på en annen måte enn han gjorde tidligere. Den sosiale kapitalen en har opparbeidet seg, kan virke som en hjelp og beskyttelse for å komme gjennom problemene (ibid:170). Dette utdypes nærmere i avsnittet omveltninger i livet.

5.2.1 Det gode liv

Livskvalitet er et begrep det kan være vanskelig å måle, fordi ulike mennesker legger forskjellig innhold i begrepet. S. Næss (2001:75) påpeker i sin forskning at det likevel er noen sammenfallende kriterier for å si man har god livskvalitet; som god helse, og gode relasjoner. Deltakerne brukte ikke direkte ordet livskvalitet, men snakket heller om ”det gode liv” og trivsel. På spørsmål om hva mennene mente med disse uttrykkene, svarte de at de la det samme i dem som i ordet livskvalitet.

Fugelli og Ingstad (2001) forsket på helse og livskvalitet, og resultatet herfra viser at mange ikke trenger å være fysisk friske for å kunne ha livskvalitet og leve ”det gode liv”.

Som det vel har kommet frem, er det knapt noen av de som vanker i Jugebua som ikke har sine skavanker å forholde seg til. Det la imidlertid, i følge dem selv, ikke demper på følelsen av å ha det godt

- *Det er veldig flott her nede, koselig og greit! Selv om en ikke har båt lenger, så rusler en ned og har det hyggelig!*

Det blir jo også en form for friluftsliv å oppholde seg her nede, og oppleve sjøen med sine variasjoner, og fugleliv hele året.

¹ Bourdieu har uttalt at sosial kapital er summen av de faktiske eller potensielle ressursene som er knyttet til det å ha et varig nettverk (Bø og Schiefloe, 2007:160).

5.2.2 Støtte ved omveltninger i livet

Det er mange ulike skjebner i miljøet rundt Jugebua. Flere av respondentene fortalte om store omveltninger i tilværelsen sin, og det strevet det var å komme seg opp og inn i livet igjen. Det å måtte gå fra en jobb en trivdes i fordi firmaet ble lagt ned, og å finne mening i etterkant når en følte seg utstøtt, var ”hardt for psyken”. Mange av de arbeidsplassene som forsvant, var industriarbeidsplasser, og vi kan få dette bekreftet i St. meld. nr 9 (2006-2007: 55) hvor vi leser at den nedbemanningen som foregikk innen industrisektoren førte til langsiktige negative sysselsettingsvirkninger for dem det gjaldt. Det å da bli dratt med i dette miljøet, gjorde at de kunne rette ryggen igjen, og begynne å se fremover.

Nettverket man danner seg, er viktig i forhold til subjektiv opplevelse av egen helse. Det viser seg også at tilgangen på sosial kapital som ressurs, har betydning for velvære og helse (Bø og Schiefloe, 2007:169). Det å ha et godt nettverk, det være seg familie og/eller venner, gjør at man blir mer tilfreds med livet. Ensomhet gir større sannsynlighet for å bli syk eller få psykiske problem, mens de som klarer å bli integrert i et miljø kan få bedre mental helse og større motstandskraft. En av mennene i Jugebua fortalte at han trivdes veldig godt her, og på dager han ikke hadde det så bra, men tok en tur likevel, tilbød noen seg å kjøre ham hjem, slik at han fikk en positiv opplevelse den dagen. At tette sosiale nettverk kan være en ressurs hvis noen har et problem, finner vi også hos beskrevet Rønningen (2003:58) som fremhever at vedkommendes selvfølelse og mestringssevne kan bli styrket.

Utspringet til tanken om at selvfølelse henger sammen med sosialt samspill, finner vi blant annet hos Georg Herbert Mead. Med boken ”Mind, Self & Society” beskrev han i 1952 hvordan vårt selvbilde blir dannet gjennom sosialt samspill (Bø og Schiefloe, 2007:131). Mead mener at vi gjennom bruk av fantasien klarer å sette oss inn i hva andre mener, og at vi påtar oss ulike roller for å gjøre det (Eriksen og Weigård, 1999:80). Hans uttrykk ”den generaliserte andre” bruker han for å forklare hvordan man kan sette seg i den andres sted. Det beskriver de forventninger man har til andre om hva innholdet i ulike roller er, og hvordan de må stemme overens med andres syn på rollen.

Det er i form av ”den generaliserte andre” atferden til deltakerne blir påvirket av sosialt samspill (Vaage, 1989:90). Min opplevelse av måten mennene valgte å forholde seg til situasjoner rundt sykemeldinger og uføretrygd, var at de hadde kommet frem til en felles

holdning til dette. Som jeg skrev i kapittel 4 har det ikke blitt sett på som negativt å være uføretrygdet. Det har tilsynelatende blitt anerkjent i Jugebua at man etter mange års arbeid har måttet slutte på grunn av skrantende helse, og derved har falt ut av arbeidslivet. I all hovedsak var det å akseptere at slik er livet, og at alle gjør så godt de kan. Etter symbolsk interaksjonisme har vi en evne til å ta på oss andres rolle for å identifisere hva andre mener (Thagaard, 2003:34; Fangen, 2004:18). Dette betyr ikke at man gjør annet enn å ha interesse og oppmerksomhet på den andres ståsted, og derved forstå hans syn på det.

Den som faller ut av arbeidslivet risikerer å bli betraktet som annerledes, eller som *avvikere* som stempelingsteorien bruker (Skatvedt, 2009:113). Se kapittel 2. Stempelingsteorien kan i noen henseende oppfattes som negativ, i det den brukes til å forklare avvikende atferd, slik som brudd på normer og regler, ut fra personlighetens egenskaper (Repstad, 2007:54). Stempeling av slik art kan føre til endret selvforståelse. Den kan virke stigmatiserende, og i Jugebua opplevde jeg at det var noen tendenser til å prøve å henge ut røykerne som litt sære. Dette var vintertid, og røykerne ønsket seg varme i røykerommet, men ble da nedstemt og sett på som pyser av de som ikke røykte. Min observasjon strakte seg bare over fire uker, og stemplingsprosesser foregår over tid, så jeg kan ikke avgjøre om det var det som hendte på den korte tiden.

Men Skatvedt velger å snu teorien til at hvis noen kan få status som avvikere, kan de også stemples til alminnelige, ved å fokusere på det positive i stedet for det negative. ”*Stempeling er en kraftfull måte å erklære andres selv på i sosial sammenheng, enten det gis som et stigmatisert stempel eller et kvalitetsstempel*” (ibid.:71). I hennes avhandling om brukerne i en rusinstitusjon, hender nettopp det at en av brukerne nærmer seg *selvet* som alminnelig gjennom en omvendt stempplingsprosess, og føler seg som en vanlig mann (ibid:288). Det samme gjelder for så vidt de i Jugebua som har blitt uføretrygdede, idet den positive stemplingen gjennom samværet innebærer at omgivelsene anerkjenner en som en er, og at en er all right som man er. Dette er prosesser som skaper motrealitet til negativ stempeling av folk som faller ut av arbeidslivet (Berger og Luckman, 2000).

5.3 Mannsdominert eller kvinnemjukt?

Noen av mennene i Jugebua var opptatt av å få kvinnene inn i fellesskapet. Det var ikke noen spesiell aldersgruppe som var motstandere eller tilhenger av dette. At de ikke var enige i det, hadde flere grunner. Dette skal være et fristed, vekk fra ”*kjerring og unger*”, et sted hvor de

kan være seg selv, le og ha det moro, være alvorlige, og fortelle historier fra tidligere år. Menn og kvinner har ulike måter å ta vare på hverandre på, og å være overfor hverandre. Menn er mer instrumentelle og tekniske i sine nettverkssamhandlinger enn kvinner er, og i følge noen studier, mindre inkluderende i sine nettverk (Bø og Schiefloe, 2007:108). Som mennene i Jugebua fortalte, har de en ganske tøff måte å være overfor hverandre, det de selv kaller for en typisk ”guttegreie”. De snakker rett ut, og pakker ikke ting inn i følelser slik kvinner ofte gjør. Kvinnene bruker mer omsorgsrasjonalitet, de utveksler mer følelser, og er mer fortrolige enn menn er i sine nettverk (ibid.:107, Holter og Aarseth, 1993:44)).

Mennene i Jugebua sier selv at de oppfører seg annerledes hvis det kommer damer på besøk, ved å tone ned grovt snakk og småmobbing. Likevel observerte jeg at tonen dem i mellom var ganske tøff til tider, og for en utenforstående virket det nesten som noen av dem som mobbet hverandre

- *... litt tøffe guttær som slenger litt med leppa ... aldri vondt ment, men de sier hva de mener, og ferdig med det! Og da kan det nok bli sagt ting som kan såre de som ikke er vant med det!*

Knyttet opp til kjønnsforskning om mannlige relasjoner, har menn en helt annen holdning til hverandre enn kvinner har (Holter og Aarseth, 1993:44). Menns relasjonsarbeid er knyttet mer opp til rang og samfunnets klasseforhold enn kvinners, og de er mer opptatt av å skape selvstendighet, i tillegg er de mer utagerende i sin væremåte. Det kan derfor synes fornuftig å bruke lang tid på å innlemme kvinnene i Jugebua, hvis det blir aktuelt. Det forholdet de har til hverandre i dag, kunne kanskje blitt ødelagt, men kanskje kunne kvinnene brakt inn

- *den der mjukheten kvinnene har, og ikke bare hatt det der skjeggete hardbarka ...*

Denne mjukheten vil kunne kalles for kvinnelig modellmakt, å ”være nære”, mens menn tilsynelatende trives best med ”å ikke være så nære av seg”, fordi avstand gir menn en følelse av frihet (ibid.:58).

6. Avslutning

Denne masterstudien har hatt fokus på hvordan en gruppe menn og deres samhandling på en uformell møteplass kan ha betydning for å fremme helse. Det finnes lite forskning på området. Resultatet av studien viser at gode, sosiale nettverk har betydning for mennenes opplevelse av det gode liv, og at nærmiljøet som setting er viktig.

Deltakerne i studien fortalte om hvor mye stedet og samværet betydde for dem, og at de ikke kunne tenke seg å være Jugebua foruten. Mange fortalte at de følte seg bedre når de hadde vært en tur innom. Det at de har ulike sosiale behov som de forsøker å dekke med samværet her, viser at det er et mangfold blant deltakerne, og de bruker stedet slik de selv ønsker. De representerer både yrkesaktive og pensjonister, og bruken av Jugebua avspeiler det.

Noen av deltakerne i studien fortalte om betydningen Jugebua hadde hatt for dem når de hadde opplevd omveltninger i livet, og at de hadde blitt møtt med omsorg. Det viser at det er behov for slike møteplasser i nærmiljøet, hvor terskelen er lav for å oppsøke medmennesker, og å bli tatt imot som den man er.

Det var også flere som snakket om den røffe tonen de hadde seg i mellom, og at det var slikt en måtte tåle i et mannsmiljø. At noen av mennene i Jugebua ønsket at kvinner også skulle innlemmes i fellesskapet, kan kanskje tyde på at ikke alle er like bekvemme med den røffe tonen. Det var delte meninger om hvorvidt det var gunstig for miljøet at begge kjønn ble representert, og forskning fra tidligere har dokumentert at menns og kvinners relasjonsarbeid er forskjellig (Holter og Aarseth, 1993).

Funnene er gjort i et lite miljø, men de var ganske klare og viste at det er behov for slike møteplasser i nærmiljøet. Det kan være interessant å forske videre på dette senere, og da sammenlikne med andre tilsvarende steder, her hjemme, eller utenlands.

7. Litteraturliste

Album, D. (1996) *Nære fremmede. Pasientkulturen i sykehus*. Otta, TANO A.S

Antonovsky, A.(2000) *Helbredets mysterium*. København, Hans Reitzels Forlag

Arntzen, A. og Hauger, B. (2003) *Utfordringer i arbeid med barn og unge på skolen*. I: Hauge, H.A. & Mittelmark, M.B. (red.) *Helsefremmende arbeid i en brytningstid. Fra monolog til dialog?* Bergen, Fagbokforlaget

Berger, P. Og L, T.(2000) *Den samfunnsskapte virkelighet*. Bergen, Fagbokforlaget

Boutilier, M., Cleverly, S. and Labonte, R. (2000) *Community as a Setting for Health Promotion*. I: Poland, B. D., Green, L. W. and Rootman, I.(eds.). *Settings for Health Promotion. Linking Theory and Practice*. Thousand Oaks, Sage Publications

Bråten, S. (1989) G. H. Meads filosofi som grunnlag for dialogisk forståelse. I: Thuen, H. og S. Vaage (red.) *Oppdragelse til det moderne*. Oslo, Universitetsforlaget

Bø, I. og Schiefloe, P. M. (2007) *Sosiale landskap og sosial kapital*. Innføring i nettverktenkning. Oslo, Universitetsforlaget

Engelstad, F. (2005) *Forskningsetikk*. I Engelstad, F. m.fl. (red.) *Introduksjon til samfunnsfag*, Oslo, Gyldendal Akademisk

Eriksen, E. O. & Weigård, J. (1999) *Kommunikativ handling og deliberativt demokrati*. Bergen, Fagbokforlaget

Fangen, K. (2004) *Deltakende observasjon*. Bergen, Fagbokforlaget

Fugelli, P. og Ingstad, B. (2001) "Helse- slik folk ser det". Tidsskrift for Norsk Lægeforening. Nr. 121

- Fyrand, L. (red.)(1992) *Perspektiver på sosialt nettverk*. Oslo, Universitetsforlaget
- Giddens, A. (1996) *Modernitet og selvidentitet: Selvet og samfundet under Giddens*. København, Hans Reitzels forlag
- Goffmann, E. (1992) *Vårt rollespill til daglig*. En studie i hverdagslivets dramatik. Oslo, Pax Forlag A/S
- Gullestad, M. (1979) *Livet i en gammel bydel*. Oslo, Aschehoug
- Gullestad, M. (1984) *Livsstil og likhet*. Om nærmiljø i byer. Oslo, Universitetsforlaget
- Hammersley, M. og Atkinson, P. (1996) *Feltmetodikk*. Oslo, ad Notam Gyldendal
- Hauge, H. A.(2003) *Hvordan kan samfunnsvitenskap bidra til helsefremmende arbeid? I: Hauge, H. A. & Mittelmark, M. B.(red.) Helsefremmende arbeid i en brytningstid. Fra monolog til dialog?* Bergen, Fagbokforlaget
- Holter, Ø. G. og Aarseth, H. (2001) *Menns livssammenheng*. Oslo, ad Notam Gyldendal
- Hjort, P. F. (1994) *Om samsykdommene*. Oslo, Statens institutt for folkehelse, institutt for helsetjenesteforskning.
- Hviid Jacobsen, M. og Kristiansen, S. (2002) *Erving Goffman. Sociologien om det elementære livs sociale former*. København, Hans Reitzels forlag
- Jacobsen, D. I. (2005) *Hvordan gjennomføre undersøkelser. Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand, Høgskoleforlaget
- Johannessen, A. og Tufte, P. A. (2002) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo, Abstrakt forlag
- Kvale, S. (2006) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo, Gyldendal Akademisk

NESH: Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi.
[Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.etikkom.no/retningslinjer/NESHretningslinjer>
[Lest 01.05.2009]

Næss, S. (2001) Livskvalitet som psykisk velvære. NOVA rapport 3/2001 [Internett]
Tilgjengelig fra: http://www.reassess.no/asset/2749/1/2749_1.pdf [Lest 10.04.2009]

Repstad, P. (2007) *Hva er sosiologi?* Oslo, Universitetsforlaget

Rønningen, G. E. (2003) Nærmiljø : nostalgi - eller aktuell arena i forebyggende og helsefremmende arbeid? I: Hauge H. A. & Mittelmark, M. B. (red.) *Helsefremmende arbeid i en brytningstid. Fra monolog til dialog?* Bergen, Fagbokforlaget

Schiefloe, P. M. (1985) *Nærmiljø i bysamfunn.* Allforsk. Universitetet i Trondheim

Skatvedt, A. (2009) *Alminnelighetens potensial. En sosiologisk studie av følelser, identitet og terapeutisk endring.* Oslo, Det samfunnsvitenskaplige fakultet. Universitetet i Oslo

Solberg, A. (1996) Erfaringer med feltarbeid. I: Holter, H. og Kalleberg, R. (red.) *Kvalitative metoder i samfunnsforskning* Oslo, Universitetsforlaget

Svare, H. (2004): *Vennskap.* Oslo: Pax Forlag A/S

Thagaard, T. (2002) *Systematisk innlevelse. En innføring i kvalitativ metode.* Bergen, Fagbokforlaget

Thuen, T. (1997) To perspektiver på studiet av lokale samfunn. I: Fossåskaret, E., Fuglestad, O. L. og Aase, T. H. (red.) *Metodisk feltarbeid. Produksjon og tolkning av kvalitative data.* Oslo, Universitetsforlaget

Vaage, S. (1989) Handling og pedagogikk. G. H. Mead om utdanning og sosialisering. I: Thuen, H. og Vaage, S. (red.) *Oppdragelse til det moderne.* Oslo: Universitetsforlaget

Walsh, K. and E. O`Shea (2007): *Responding to rural social care needs: Older people empowering themselves, others and their community*. Fra: Health & Place. [Internett] Tilgjengelig fra: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VH5-4RHP9DX-4&_user=10&_coverDate=12%2F31%2F2008&_rdoc=1&_fmt=&_orig=search&_sort=d&view=c&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=ee90bd0c145715f50799d078142bffb9 [Lest 11.09.2008]

WHO (1986): *First international Conference on Health Promotion. Ottawa- charteret*. Genève [Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/> [Lest 11.07.2007] upaginert

WHO (1991): *Sundsvall Statement on Supportive Environments for health*. Sundsvall: Sweden: 3rd International Conference on Health Promotion. [Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/sundsvall/en/index.html> [Lest 12.06.2007] upaginert

Vedlegg 1

XXX båtforening

Larvik 20.01.09

v/ formann

”Jugebua” som et sted for å fremme helse for de som benytter den.

Forespørsel om deltakelse i prosjekt, revidert.

Det er tenkt å se på hvorvidt dere som benytter ”Jugebua” selv føler at dere har en bedre hverdag enn hvis tilbudet ikke fantes, eller om denne antakelsen ikke stemmer.

For å finne ut dette trenger jeg å få tillatelse fra dere til å observere dere i de periodene flere er samlet. Denne observasjonsperioden er tenkt å vare i maksimalt to uker. Det observasjonene går ut på, er hvordan dere samhandler sosialt, ikke bare hva som blir sagt.

Prosjektet blir min Masteroppgave innen helsefremmende arbeid, og vil forhåpentlig føre til at hvis antagelsen er riktig, vil det ha betydning blant annet for at kommunene legger til rette for opprettelse av nettopp slike møteplasser, og ivaretagelse av de eksisterende.

Jeg håper også å få dokumentert at slike møteplasser er viktige for dere menn, både sosialt og for å fremme helse.

Det vil også bli plukket ut ca 6 stykker til nærmere intervju for å få frem om det er samsvar med observasjonene og deres egne opplevelser av samværet.

Deltakelse er selvfølgelig frivillig. De som ikke ønsker å delta, men likevel møter opp i ”Jugebua”, i observasjonsperioden, vil ikke bli referert eller notert for noen meninger. **Det er til enhver tid mulig for de som ønsker det, å trekke seg fra deltakelse i prosjektet.**

Opplysningene som kommer frem blir anonymisert, så ingen skal, så vidt mulig gjenkjennes, og alt blir behandlet konfidensielt. Det blir bare meg som får tilgang til råmaterialet.

Opplysninger vil bli slettet så snart oppgaven er ferdig og sensurert, **senest 31.12.09**. Det samme gjelder for det som kommer frem senere under intervjuet.. Prosjektet er meldt inn til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste AS.

Prosjektet er tenkt startet i begynnelsen av januar.

Med hilsen

Berit Kjønaas

Masterstudent og prosjektansvarlig. Tlf 95200349

Vedlegg 2

Intervjuguide til prosjektet.

Jeg trenger litt opplysninger om deg innledningsvis; navn, alder, sivilstand, jobber du? (Ikke aktuelt spørsmål hvis vedkommende er over 67, jobb altså)

(Bakgrunnsopplysninger)

Hvor lenge er det siden du begynte å gå i Jugebua?

Hvor ofte er du her?

Kan du fortelle litt om hva som fikk deg til å begynne å bruke Jugebua?

Hva tror du samværet med de andre her gir deg?

(hvordan eller hva da?)

For eksempel: Blir du i bedre humør de dagene du er her, altså etter at du har vært her?

Tror du noen har opplevd å bli utsatt for noe negativt her?

Du har sikkert hørt ordet livskvalitet, og at man kan få økt livskvalitet ved å oppleve positive ting. Jeg tenker meg at økt livskvalitet er med på å fremme helse, dvs det blir ala en god latter forlenger livet.

Hvis du tenker på siste gang du var i Jugebua, kan du da si noe om hvordan du følte deg når du gikk; jeg tenker på f eks fylt med energi og glad, eller ikke noe spesielt?

Hvis ikke Jugebua fantes, hvem ville du snakket med da? Har du andre slike fellesskap med menn du kunne deltatt i?

Tenker du over om det at du har Jugebua å gå til kan ha noen betydning for kona di? (Hvis aktuelt)